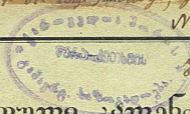

Handwritten text at the top edge of the page, partially obscured.

Handwritten number: N 2133

Handwritten text: 1884 წ.

ქართული კალენდარი

119
1884

1884 წ.

გ ა მ ო ც ე მ უ ლ ი

ზ. მთაწმინდელისაგან.

1884

მ. ვართანიანცის სტამბა, და კომპ.
თბილისში.

Доз. Цензурою Тифлисъ, 30 ноября 1883 года.

059

ქართული
ბიბლიოთეკა

ქართული კალენდარი

1884 წ.

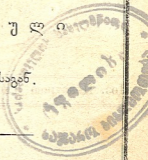
368

კ ა მ ო ც ე მ უ ლ ი

ზ. მთაწმინდელისაგან.

1884

მ. ვართანიანცის სტამბა, და კომპ.
თ ბ ი ლ ი ს შ ი.

1883

328

Доз. Цензурою Тифлисъ, 30 ноября 1883 года.

წიგნი	თავი	ი ა ნ ე ა რ ი 31 დ ღ ე.	წიგნი მთვე.
კე. †	1	წინა დაცე. უფლისა და წმ. ვასილ.	14
ორშ.	2	წმ. სილიბისტრო რომთა პაპისა.	15
სამშ.	3	წინასწ. მტ. მალაქიასი მოწ. გორდიასი.	16
ოთხ.	4	კრება 70 მ-ციქულთა.	17
ხუთ.	5	მოწამე თეოპემპოსი და თეონი'ა.	18
პარ. †	6	გამოცხადება უფლისა (ნათლ. ღება.)	19
შაფ.	7	კრება წმ წინ.-მეტყე. წინა-მორბედ და ნათლის მცემელ. იოანესი.	20
კვირ.	8	ღირსთა მამ. გიორგისა და მელანია-სი, წმ. მოწ. აბოსი (ქართვ. ეკკ.)	21
ორშ.	9	მოწ. პოლევკოსი, წმ. პეტრესი, ძმ. დიდისა ვასილისა.	22
სამშ.	10	წმ. გრიგორი ნოსელისა და თეზოვი-სა, მეუღლისა ზისისა.	23
ოთხ.	11	ღირსისა მამ. ჩენისა თეოდოსისა.	24
ხუთ.	12	მოწ. ტატიანისა წმ. მოწ. პეტრესი.	25
პარ.	13	მოწ. ერმილესი, სტრატონიკასა, პეტრესი, ღირ. მამ. იაკობისა.	26
შაფ.	14	ღირსთა მამ. სინას მომწუქდართა, წინა ქართვ. განმანათლებელ. (ქარ. ეკ.)	27
კვირ.	15	ღირ. მ. პავლ. თებელ. და იოან. გლახ.	28
ორშ.	16	თაყვანის-ცემა პატიოს. ჯაჭურსა წმ. და ყოვლად ქებ. მოც. პეტრესი.	29

ი ა ნ ე ა რ ი 31 დ ღ ე საქართველო
ქრისტიანული
მად.

საგან	დღე	ი ა ნ ე ა რ ი 31 დ ღ ე	მად.
სამშ.	17	ღირსისა მამისა ანტონ დიდისა.	1
ოთხ.	18	წმ. ათანასე და კირილე ალექსანდ. მთ. ეპისკ.	2
ხუთ.	19	ღირ. მ. მაკარი ეგვიპტელისა ანტონი მარტო-მყოფ. (ქართვ. ეკვ.)	3
პარ.	20	ღირ. მამ. ექვთიმე დიდისა, მოწამეთა ბაისსა და ვეს.	4
შაბ.	21	ღირ. მამ. მაქსიმე აღმასარებელისა. მოწ. ნეოფიტე და ეგნატესი.	5
კვირ.	22	მოციქ. ტიმოთესი, მოწ. ანასტასიასი.	6
ორშ.	23	წმ. მოწ. კლიმენტისა, მოწ. აგათან- გელისა, ღირ. მამ. გენადისა.	7
სამშ.	24	ღირს. მამ. ქსენი და მაკედონისა.	8
ოთხ.	25	წმ. გრიგორი ღეთის-მეტყველისა.	9
ხუთ.	26	ღირ. მ. ქსეფონტისა და მარიამისა.	10
პარ.†	27	აღმოუყვან. ნაწილთა წმ. მამ. იოანე ოქროპირისა.	11
შაბ.	28	წმ. მამ. ეფრემ ასურისა დი თეოდოსია თოპელისა.	12
კვირ.	29	აღმოუყვანება ნაწილთა, წმ. მამ. ეგნა- ტე ღმერთ-შემოსილისა.	13
ორ.†	30	კრება სამთა მამ. ვასილი დიდ, იოანე ოქროპირისა და გრ. ღეთ. მეტყ.	14
სამშ.	31	წმ. საკ. მოქმედ. კვიროს და იოანესი.	15

წიგნი	ნომერი	თემა	ფურცლები
ოთხ.	1	მოწ. ტრიფონისა ღირ. მ. პეტრესი.	16
ხუთ.	2	მიგებება უფლისა.	17
პარ.	3	წმ და მართლისა სვიმეონ ღვთის მიმ- ქმელისა და ანნა, აზარიასი.	18
შაფ.	4	ღირ. მამ. ისიდორე და კირილესი წ. მთ. მოწ. გიორგისა.	19
კვირ.	5	მოწ. ალათია და თეოდოელისა.	20
ორშ.	6	ღ. მ. ვუკოლესი მოწ. მართა და მა- რიამ.	21
სამშ.	7	ღირ. მ. პართენისა და ლუკასი, წმ. 1003 მოწამეთა.	22
ოთხ.	8	წინასწ.-მეტყ. ზაქარიასი, დიდ. მოწ. თეოდორე სტრატელატისა.	23
ხუთ.	9	მოწ. ნიკიფორესი წმ. მოწ. მარკელი და პანკრატისი.	24
პარ.	10	მოწ. ხარლამპე და პორფარესი, ლუ- კა. გერმან, არკადისა და სხვ.	25
შაფ.	11	წმ. მოწ. ელასისი, ღირ. მ. დიმიტრესი.	26
კვირ.	12	წმ. მელენტისა, ღირ. მამ. ალექსისა, ღირ. მარიამისა და ევგენისა.	27
ორშ.	13	ღირს. მამ. მარტიანესი, სიმონისა და მელოგონისა.	28
სამშ.	14	ღ. მ. კირილე, აექსენტი და სხ. კრება.	1
ოთხ.	15	მოც. ონისიმესი, ღირ. მ. ევსევისა.	2

წმ.	წიკ.	თებერვალი 29 დღე	მთვ.
ხუთ.	16	მოწ. პამფილესი, პავლესი და სხვ. წმ. ფლოვიანისა.	3
პარ.	17	დიდ. მოწ. თეოდორესი წმ. მარიაშისა	4
შაფ.	18	წმ. ლეონისა, რომთა პაპისა ღირს. მამისა ალაპიტა და ფლავიანისა.	5
კვირ.	19	მოციქ. არხიპოსი და ფილომონისა. (დიდი აღების ღამე.)	6
ორშ.	20	წმ. ლეონტი კატანელ ეპისკოპოსისა. ღირ. მამ. ალათონისა, რომთა პაპ.	7
სამშ.	21	ღირ. მამ. ტიმოთესი წმ. ევსტაფისა და გრიგორისა.	8
ოთხ.	22	ღირ. მამ. ათანასესი, პოენა პატიოს. ნაწილთა. წმ. მოწ. ევკენიასი	9
ხუთ.	23	წმ. მოწ. პოლიკარპე სმირინელ ეპისკ. ღ. მ. იოინე, ანტ. და ალექსანდრ.	10
პარ.†	24	პირველი და მეორე პოენა წინამორბედის თავისა, ღირ. მ. ერაზმისა.	11
შაფ.	25	წმ. ტარასისა, კონსტანტინ. ეპისკოპ.	12
კვირ.	26	წმ. პორფირესი იაზელ მთავარ. ეპისკ.	13
ორშ.	27	წმ. პროკოპისა, დეკაპოლიტისა, ტიტესა და თელალიისა.	14
სამშ.	28	ღირ. მ. ვასილ. წმ. მოწ. ნესტარისა. ღ. დედ. მარინე კირა და დომნიკ.	15
ოთხ.	29	ღირს. კასიანე რომაელისა.	16

წმ.	წმ.	მარტი 31 დღე.	წმ.
ხუთ.	1	ღირ. მოწ. ევდოკისა და ანტონისა.	17
პარ.	2	წმ. მოწ. თეოდოტესი, ღირ. მ. ალფონისა, წმ. არსენისა.	18
შაფ.	3	მოწ. ევტროპისი, კლეონიკი და ვასილისა.	19
კვირ.	4	ღირ. მ. გერასიმესი, მოწ. პავლე და ელენისა, წმ. გრიგორისა.	20
ორშ.	5	მოწ. კანონისა და ონისიმესი. ღირ. მამ. მაკოზისა.	21
სამშ.	6	წმ. 4 ^ე მოწ. ამორიაში. ღირ. მ. აკაკ. მოწ. კონსტანტ. და თეოფილესი.	22
ოთხ.	7	წმ. მოწ. ერფრემ, ვასილი და ევგენისა, ღირ. მამ. პავლესი.	23
ხუთ.	8	ღირ. მ. თეოფილატე და დომენტისა.	24
პარ.	9	წმ. მოწ. 40 სევესტიელთა, წმ. კესარ.	25
შაფ.	10	წმ. კოდრატ. კიპრიან. და ეიკტორ. წმ. დედ. ვასილის და თეოდორესი.	26
კვირ.	11	წმ. სოფრონისა იერუსალიმ. პატრიარხისა.	27
ორშ.	12	ღირ. მ. თეოფანესი, წმ. გრიგორისა.	28
სამშ.	13	წმ. ნიკიფორესი, კონსტანტინეპოლ. პატრ. მოწ. ქრისტინესი.	29
ოთხ.	14	ღირს. მამ. ვენედიკტესი, წმ. თეოგნეტის, კიევის მიტროპოლიტისა.	30

წმ.	წ.	მარტი 31 დღე.	წმ.
ხუთ.	15	წმ. მოწ. ალაპისი, წმ. მოწ. ალექსანდრე'ი.	1
პარ.	16	წმ. მო. საბიანესი, წმ. მოც. არისტობელისა.	2
შაფ.	17	ღირ. მ. ალექ. ღვთ. კაც. და მაკარისა.	3
კერ.	18	წმ. კირილე იერუსალ. ღირ. მ. ტროფიმესი.	4
ორშ.	19	მწ. ხრისიანე'ი, დარიასი და კლევდიასი	5
სამშ.	20	ღირ. მ. იოანე სერგეი და პატრიკისი.	6
ოთხ.	21	ღირ. მამ. იაკობ ეპისკოპ. წმ. კირილე ეპ. ღირ. მ. თომა პატრ.	7
ხუთ.	22	წმ. მოწ. ვასილისა.	8
პარ.	23	წმ. მოწ. ნიკონისა და მოწ. ლიდიასი.	9
შაფ.	24	ღირ. მ. არტემონ, იაკ. და ზაქარიასი.	10
კვ. †	25	ხარება ეოვლ. წმიდ. ღვთის-მშობლ.	11
ორშ.	26	კრება გაბრიელ მთავარ ანგელოზისა.	12
სამშ.	27	მოწ. მატრონე თესალონიკელისა.	13
ოთხ.	28	ღირ. მ. ილარიონ და სტეფანესი.	14
ხუთ.	29	ღირ. მ. მარკოზ კირილ. და იონესი.	15
პარ.	30	ღირ. მოწ. იონ. აღმწერელისა, წმ. ზოსიმესი.	16
შაფ.	31	მოწ. იპატისი, ღირ. მამ. მოციქულთა დავით გარეჯლ. უდაბ. (ქარ. ეკ.)	17

საგ. | ს. |

აპრილი 30 დღე. საგ. | ს. |

კვ. †	1	შესვლა უფლისა იერუსალიმს, მარიამ ეგვიპტ. მაკარი და ექეთიმესი.	18
ორშ.	2	ღირ. მ. ტიტესი, მოწ. პოლიკარპესი.	19
სამშ.	3	ღირ. მ. ნიკიტასი, მწ. ელპიდოფრესი.	20
ოთხ.	4	ღირ. მ. იოსებ, ზოსიმ. და ვიორგისა.	21
ხუთ†	5	მოწ. აღთაპოდესი თეოდორ. და მარკოზისა. (დიდი ხუთშაფათი).	22
პარ.	6	წითელი პარასკ. ევტიხესი, კოსტანტ. ეპისკოპოზისა.	23
შაფ.	7	დიდ. შაფ. ღირ. მ. გიორგი დანიილ სერაპიონის.	24
კვ. †	8	წმ. აღდგომა ქრისტ. და მ. იროდიონ.	25
ორ. †	9	მოწ. ეფესიხიასი ღირ. მ. ბადიშისა.	26
სამ. †	10	მოწ. ტერენტი. ა, აფრიკან. მაქსიმესი. თეოდორ. ალექსან. და იაკობისა.	27
ოთხ.	11	წმ. მოწ. ანტიპასი. მოწ. მარტინიანისა.	28
ხუთ.	12	ღირ. მ. ვასილი და ისაკია, მოწ. მინე, დავით და სხვ.	29
პარ.	13	მოწ. ანტემონისა, მოწ. თომადიასი.	30
შაფ.	14	წმ. მარტიანესი, რომისა პაპისა.	1
კვირ.	15	მოც. არისტარხ. პუდისა ტროფიმ. და ანასტ. მოწ. სუხიასი. (ქართ. ეკ.)	2
ორშ.	16	მოწ. ალაპიასი, ირინე და ქიონისა, მოწ. ლეონიდასი.	3

საგანნი	დღე	აპრილი 30 დღე.	მთვე.
საშ.	17	წმ. სვიმონისა ღ. მ. ალაპიტ, აკაკი და ზოსიმესი.	4
ოთხ.	18	ღირ. იოანე და კოსმასი, მოწ. ბიტორ სებარიენელისა.	5
ხუთ.	19	ღირ. მ. იოანესი, გიორგისა და ტრიფონისა.	6
პარ.	20	ღირ. მ. თეოდორე ანასტასი და გრიგორისა ანტიოქ. პატრიარხისა.	7
შაბ.	21	წმ. მოწ. თეოდორესი, და წმ. მაქსიმესი.	8
კვირ.	22	წმ. მოწ. კლიმენტისა, ლუკასი. და ნათანილისა.	9
ორ.†	23	წმ. მოწ. გიორგი ძღვევა-მოსილისა, მოწ. დედოფ. ალექსანდრე'ი.	10
საწმ.	24	მოწ. საბა სტრატილატისა.	11
ოთ.†	25	მოც. და მახარებელისა მარკოზისა.	12
ხუთ.	26	წმ. მოწ. ვასილისა, წმ. სტეფანესი.	13
პარ.	27	წმ. მოც. მოწ. სვიმეონისა, ნათესავი უფლისა ღ. მ. სტეფანესი.	14
შაბ.	28	მოწ. ზინონ, ვესევი და სხვ. წმ. კირილესი.	15
კვირ.	29	წმ. 9 მოწ. კიზიცეში ღირ. მამ. მეზონასი.	16
ორშ.	30	მოც. იაკობისა, წმ. დონენტისა.	17

საგანი	ნომერი	მაისი 31 დღე.	მთე.
სამშ.	1	წინასწ. ურემიასი ღ. მ. პაფუნტისა.	18
ოთხ.	2	წმ. ათანესისა დიდ. აღმოღება ნაწილთა	19
ხუთ.	3	წმ. მოწ. ტიმოთე და მოვრისა. ღირ. მამ. თეოდოსი და პეტრესი.	20
პარ.	4	მოწ. პელაგ. სილივანე და ერაზმისა.	21
შაბ.	5	დიდ. მოწ. ირინესი, წმ. მამ. მიქქასი და ანდრიასი.	22
კვარ.	6	წმ. იობისა და წმ. ბარბარესი.	23
ორ.†	7	გამოცხ. პატიოს. ჯვარისა, და წმ. მ. ჩვენისა იოანე ზედაძნელისა. (ქ. ეკ.)	24
სამ †	8	მოც. და მახარებ. იოანე ღვთის მეტყველისა და არსენი ღიდისა.	25
ოთ.†	9	აღმოღვანება ნაწილთა, წ. ნიკოლოზ სასწ. მომქ. ღ. მ შიომ ღეიმ (ქ. ეკ.)	26
ხუთ.	10	მოც. სიმონ ზილოტისა მოწ. ისიდორ.	27
პარ	11	ღირ. მ. მეთოდი და კოსტანტინესი.	28
შაბ.†	12	წმ. ეპიფანესი და გერმანესი წმ. დოდო გარეჯ. (ქართ. ეკ.)	29
კვ. †	13	მოწამ. გიორგი აღმასარებელისა და ღირს მ. ექვთ. ქართველისა. (ქ. ეკ.)	1
ორშ.	14	მოწ. ისიდორ. მაქსიმესი და ღირ. მ. სერაპიონისა.	2
სამშ.	15	ღირ. მამ. პოხომი დიდ. და წმ. მეფ.	3

სტ.	წ.	მ ა ი ს ი 31 დ ლ ე.	მთვ.
ოთხ.	16	ღირ. მ. თეოდორე და ეფრემისა.	4
ხთ. †	17	ამაღლება უფლისა და წმ. მოწ. ან- დრონიკისა და სტეფანესი.	5
პარ.	18	მოწ. თეოდოტ. დავით და დარეჯან.	6
შაფ.	19	ღირ. მამ. კორნილესი, ეგნატე და პატრიკისა.	7
კვირ.	20	პოენა ნაწ. წმ. ალექსისა, მოსკ. მი- ტროპოლ.	8
ორშ.	21	წმ. მოციქულთ სწ. მეფ. კასტანტი- ნესი, და დედ. მისისა ელენესი.	9
სამშ.	22	მოწ. ვასილიკასი და მიგებება ხატ. ღვთის-მშობლისა.	10
ოთხ.	23	ღირ. მ. მიხაილისა და ეფროსინესი.	11
ხუთ.	24	ღირ. მამ. სიმონ და ნიკიტასი.	12
პარ.	25	მესამედ პოენა იოანე ნათლის მცემ. თაფისა.	13
შაფ. †	26	დღე წმიდის სამებისა კარპი და ალ- ფესი, მოწ. გიორგისა.	14
კვ. †	27	დღე სულის წმიდის მოფენისა.	15
ორშ.	28	ღირ. მ. ნიკიტასი, წმ. ეგნატე, როსტ.	16
სამშ.	29	მოწ. თეოდოსისა.	17
ოთხ.	30	ღირ. მამ. ისაკ დალმატელია.	18
ხუთ.	31	მოციქ. ერმესი, მოწ. ერემიასი და ფილოსი.	19

ი ე ნ ი ს ი 30 დღე. ქართული ენის მთვ.

პარ.	1	მოწ. იუსტინე ფილოსოფ. ღირ მამ. დიონოსესი.	20
შაფ.	2	წმ. ნიკიფორესი, კოსტანტინეზ. პატრ.	21
კვირ.	3	წმ. მოწ. ლუკიანესი, პავლე და კლავდისა მოწ. პავლესი (დაწყ. პეტრე პავლის მარხვისა.)	22
ორშ.	4	წმ. მიტროფანე კოსტანტინეზ. პატრ.	23
სამშ.	5	წმ. მოწ. დოროფესი, ნიკანდრისა და ლეონიდასი, ღ. მ. კოსტანტინ.	24
ოთხ.	6	ღირ. მ. ბესარიონ და ილარიონ.	25
ხუთ.	7	მოწ. თეოდოტისა, წმ. მოწ. მარკელასი კირიაკისა, და სხე.	26
პარ.	8	აღმოყვანება ნაწილ. თეოდორესი, წმ. ეფრემისა და ანტონისა.	27
შაფ.	9	ღირ. მ. კირილე და ალექსანდრესი.	28
კვირ.	10	წმ. მოწ. ტიმოთესი მოწ. ალექსან.	29
ორშ.	11	წმ. მოწ. ბართლომე და ბარნაბასი.	1
სამშ.	12	ღირ. ონოფრესი, პეტრე და არსენ.	2
ოთხ.	13	მოწ. აკილინასი და ატონინასი, წინასწარ. მეტყ. ანანისა.	3
ხუთ.	14	წინასწარ-მეტ. ელისესი წმ. მეთოდისა, კოსტანტინეზ. პატრ.	4
პარ.	15	წინასწ. მეტყ. მოდესტისა, იოანესი მოსკ. მიტროპ.	5

ღმრ.	კით.	იენისი 30 ღღე.	პატივსაცემი გინებათა მათე.
შაფ.	16	წმ. ტიხონისა, ამანტ. ეპისკოპოსისა.	6
კვირ.	17	მოწ. მანუელისა, საბაილისა და ის- მადლისა.	7
ორშ.	18	მოწ. ლეონტისა, პოენა ხატისა.	8
სამშ.	19	მოც. იუდასი, ძმისა უფლისა, მოწ. ზოსიმესი ღ. მ. იოანესი.	9
ოთხ.	20	წმ. მეთოდისა მოწ. წმ. ნაუმისა.	10
ხთ. †	21	მოწ. ივლიანე ტერენტესი, და წმ. არჩილ, და ლუარს. (ქ. ეკკ.)	11
პარ.	22	წმ. მ. ევსევისა, მოწ. გალაგტიონ.	12
შაფ	23	მოწ. აგრაპინასი, მიგებება ელადი- მერის ღვთის-მშობლ. ხატისა.	13
კვ. †	24	შობა წმ. იოანის ნათლის მცემლის წინამორბედისა უფლისა.	14
ორშ.	25	ღირ. მოწ. ფებრონასი, ნეტარ. მთავ- რისა პეტრე მურომელისა.	15
სამშ.	26	ღ. მამ. დავითისა, გამოცხადება ტი- ხენის ღვთის-მშობლ. ხატისა.	16
ოთ. †	27	ღირ. მ. სამსონისა უცხოთ. შემწუნ. ღ. მ. გიორგისა. (ქ. ეკკლ.)	17
ხუთ.	28	წმ. კვიროს და იოანესი ღირ. მამ. პავლე, სერგეი და გერმანისა.	18
პარ. †	29	წმ. მოც. პეტრე და პავლესი.	19
შაფ.	30	კრება თორმეტთა მოციქულთა.	20

საქართველოს
ეკლესიის
მთავ.

ივლისი 31 დღე

კვირ.	1	წმ. უფეცხოთა მოწ. კოსმა და დამანესი.	21
ორშ.	2	დაბად. პატიოსნისა სამოსლისა ყოვლად წმიდისა ღვთის-მშობლ.	22
სამშ.	3	წმ. მოწ. იაკნთ. ანტოლ. პატ. იოან.	23
ოთხ.	4	წმ. ანდრეა კრიტელისა ღ. მართასი.	24
ხთ. †	5	ღ. მ. ათანასესი, პოენა ნაწილისა.	25
პარ.	6	ღირ. მ. სისოასი, მოწ. ანტონისა და ვასილისა მოწ. იელიანესი.	26
შაფ.	7	ღირ. მამ. თომა, აკაკისა და ეფროსი.	27
კვ. †	8	დიდ. მოწ. პროკოპისა ყაზ. ღვ. შშ.	28
ორშ.	9	წმ. მოწ. პანკრატისა, კირილე და თეოდორესი.	29
სამშ.	10	დადება უფლის სამოსლისა მოსკოვ.	30
ოთხ.	11	დიდ. მოწ. ეფემიასი წმ. დიდისა მთაფრისა ოლგასი.	31
ხთ. †	12	მოწ. პროკლესი, ღირ. მ. იოანე და გაბრიელ ათონელის (ქ. ეკკლ.)	1
პარ.	13	კრება წმ. მთავ. ანგელ. გაბრიელისა.	2
შაფ.	14	მოც. აკვილესი, ღ. მ. ონისიმესი.	3
კვირ.	15	მოწ. კვირიკე და იელიტასი, წმ. მოციქულთა სწორისა ელადიმესი.	4
ორშ.	16	წმ. მოწ. ათინაგენისა და ათთა მისთა მოწამეთა, მოწ. იელიანესი.	5

სტ.	წიკ.	ივლისი 31 დღე.	მთვ.
სამშ.	17	დიდ. მოწ. მარინესი, აღმოყვანება ნაწ. ლაზარესი.	6
ოთხ.	18	მოწ. ემელიანე და იაკინთესი, ღირ. იოანე მრავალ-წვადებულისა.	7
ხუთ.	19	ღირ. დედოა მაკრინასი და ღ. მამ. დიოსი, წმ. მთაფარ. რომანისა.	8
პარ.†	20	წმ. წინასწ. მეტყ. ილიასი, ღირ. მ. აბრამ გალიციელ.	9
შაფ.	21	ღირ. მ. სიმეონ და იოანესი წინას. მეტყვ. ეზეკილისა.	10
კვ. †	22	წმ. მარიამ მაგდალინელისა.	11
ორშ.	23	მოწ. ტროფიმე და თეოფილესი.	12
სამშ.	24	მოწ. ქრისტიანასი. და მთ. ბორისა და გლეზისა.	13
ოთხ.	25	მიცვალ. წმ. ანნასი, წმ. ოლიმპიად.	14
ხუთ.	26	წმ. მოწ. ერმალოზნისა, ღირ. მოსესი, პარასკევასი.	15
პარ.	27	დიდი მოწ. პანტელიმონისა და ნეტარ ნიკოლოზნისა.	16
შაფ.	28	მოც. პროხორე და ნიკანორისა.	17
კვ. †	29	მოწ. კალინიკესი, სერაფიმე და ევ- სტათისა (ქ. ეკკლ.)	18
ორშ.	30	მოციქ. შილა და სილოვანესი, წმ. იოანე მხედარისა.	19
სამშ.	31	წმ. ევდოკიმესი, მოწ. იელიტასი. (აღების ღამე მარიამობისა).	20

აგვისტო 31 დღე. სტ. მთვ.

ოთ. †	1	შემოსვა პატ. ძელისა ცხოვ. ჯვარისა. მოხსენება შვიდთა ძმათა. (ქ. ეკკ.)	21
ხუთ.	2	აღმოაყენება ნაწილთა წმ. მოწ. სტეფანესი, წმ. ნეტარისა ვასილისა.	22
პარ.	3	ღირ. მამ. ისაკ და ანტონი რომაელისა, მოწ. რაჭდენისა (ქ. ეკკ.)	23
შაფ.	4	შვიდთა ყრმ. ეფესში ღ. მ. ვედოკიასი	24
კვირ.	5	მოწ. ესეღნისა კანდიდ. და ნინოსი.	25
ორ. †	6	ფერის-ცვალება უფლისა.	26
სამშ.	7	ღირსი მამა დომეტისა. და პიმენისა.	27
ოთხ.	8	წმ. ემელიანე კვიზიკელ. და მირონისა.	28
ხთ. †	9	წმ. მოც. მატათასი. მოწ. ანტონ, იოანე, იაკობ და სხვათა.	29
პარ.	10	მოწ. ლავრენტისა და ალაპიტასი.	30
შაფ.	11	მოწ. ევბოლოსი. ღირ. თეოდორე და ვასილი პეჩერ.	31
კვირ.	12	მოწ. ფოტი, ანიკიტე და პამფილესი.	1
ორშ.	13	ღირ. მამ. მაქსიმე აღმსარებ. წმ. ტიხონისა. მოწ. იპპოლიტასი.	2
სამშ.	14	ღირ. მამ. თეოდორესი პეჩერ.	3
ოთ. †	15	მიძინება ყოვლად წმიდისა ღვთისმშობლისა.	4
ხთ. †	16	გარდატანა ხელთ უქმნელის ხატისა უფლისა.	5

დღე	წი	აგვისტო 31 დღე	მთვ.
პარ.	17	მოწ. მირონ, პილიპე და კიპრიანე.	6
შაფ.	18	მოწ. ფლორო და ლავროსი წმ. მოწ. ემელუანე და გიორგისა.	7
კვირ.	19	მოწ. ანდრია სტრატილატისა.	8
ორშ.	20	წინასწ. მეტ. სამოელისა. მ. სევირასი.	9
სამშ.	21	ღირ. მამ. თადეოზისა. ღირ. მამ. აბრამისი, მოწ. ბასისა.	10
ოთხ.	22	მოწ. ალათონიკესი. მოწ. ევლადიასი. წმ. ათანესასი.	11
ხუთ.	23	მოწ. ლუპუსი, წმ. მოწ. ირინესი.	12
პარ.	24	წმ. მოწ. ევტიხისი. აღმოყ. ნაწ. წმ. პეტრესი, კიევის მიტროპ.	13
შაფ.	25	მოც. ბართლომე და ტიტესი, წმ. ნინასი.	14
კვირ.	26	მოწ. ანდრიანე და ნატალიასი.	15
ორშ.	27	ღირ. მამ. პიმენი დიდისა და საბბასი.	16
სამ. †	28	ღირ. მამ. მოსესი წმ. საბბასი წმ. შუშანიკასი (ქართ. ეკკ.)	17
ოთ. †	29	ნათლ.-მკემლ. თავის კვეთა (მარხვა).	18
ხთ. †	30	აღმოყ. ნაწ. მწ. ალექსან. ნეეს. წმ. მ. პატრ. ალექსანდ. იოანე და პეტრესი.	19
პარ.	31	დადება სარტალოსა ყოვლად წმიდისა ღვთის-მშობლისა.	20

წილი	რიცხვა	სექციებისა და მუცხების	მთლიანი გვერდების
შაჟ.	1	ღირ. მამ. სეიშვილი მესვეტისა და მათასი. მოწ. ერმოძენისა.	22
კვირ.	2	მოწ. მამანტისა. ღირ. მ. იოანე მეგრის.	23
ორშ.	3	წმ. მოწ. ანთიმოსი. ღირ. მამ. თეოქტისტესი, მოწ. ვასილისა.	24
სამშ.	4	წმ. მოწ. ბაბილისა. წინასწ. მეტყუ. მოსესი. მოწ. თეოდორესი.	25
ოთხ.	5	წინ. ზაქარიასი და მართ. ელისაბ.	26
ხუთ.	6	ხსენება მთავარ-ანგელოზ. მიხაილის სასწაულისა. წმ. კირილესი.	27
პარ.	7	მოწ. სოზონისა წმ. იოანე ნოეგ. ეპ.	28
შაჟ.†	8	შობა ყოვლად წმიდისა ღვთის-მშობლისა.	1
კვ. †	9	წმ. იოაკიმ და ანნასი წმ. იოსებისა.	2
ორშ.	10	მოწ. მინადორა, და მიტროდორა.	3
სამშ.	11	ღირ. დ. თეოდორასი, მოწ. დიოდორ. და ლეონტ. დ. მ. სერგისა.	4
ოთხ.	12	წმ. ავტანომისა, მოწ. ივლიანესი.	5
ხუთ.	13	კურთხევა ტაძრ. ქრისტ. წმ. ქეთევან დედოფლისა (ქართ. ეკკ).	6
პარ.	14	ამაღლება პატიოსნისა ჯვარისა წმ. იოანე ოქროპირისა	7
შაჟ.	15	ღიდ. მოწ. ნიკიტასი ღარ. აბბა და იოსებ ალავერდ. (ქართ. ეკკ.)	8

სექტემბერი 30 დღე ქართული
საბჭოთა
სტრუქტურა

დღე	ნომ.	სექტემბერი 30 დღე	ნომ.
კვ. †	16	წმ. მოწ. დიდისა ეფუემიასი. მოწ. დ. საბასტიანე და ლიდმილასი.	9
ორშ.	17	წმ. მოწ. დ. პისტი. ელპიდი და ალაპასა და დედ. მათისა სოფიასი.	10
სამ. †	18	წმ. მოწ. ბიძინა. ელიზბ. და შალვასი. (ქარ. ეკკ.)	11
ოთხ.	19	მოწ. ტროფიმე და დორიმენდოსი.	12
ხუთ.	20	დიდ. მოწ. ევსტათისა. მოწ. მოაფრ. მიხაილისა ბაირინ. თეოდორ.	13
პარ.	21	მოც. კოდრატესი წმ. დიმიტრისა, მოსკოვის მიტროპოლ.	14
შაფ.	22	წმ. მოწ. ფოკასი ღირ. მ. იოანისა ღირ. მამ. თეოდორესი.	15
კვ. †	23	მუცლ.-ღება წმ. იოანე წინამორბედ.	16
ორშ.	24	ღირ. მ. თეკლასი დ. მ. ნიკადორე. ღირ. ეფეროსინასი.	17
სამშ.	25	ღირსი ეფეროსინესი.	18
ოთ. †	26	მიცვალება წმ. მოციქ. იონე ღეთის მეტყველისა.	19
ხუთ.	27	მოწამ. კალისტრატესი.	20
პარ.	28	ღირ. მამ. ხარიტონ აღმსარებელისა.	21
შაფ.	29	ღირ. მ. კვირიაკე განშორებულისა.	22
კვირ.	30	წმ. მოწამ. გრიგორისა, მიხაილისა, კიევ. მიტროპოლ.	23

დღე	ჩიკა	ოკტომბერი 31 დღე	ახ. მთვ.
ორ.†	1	დათარვა ყოვლად წმ. ღვთის-მშობლისა, ღირ. რომანისა.	24
სამ.†	2	წმ. მოწ. კვიპრიან. მოწ. დ. იუსტინ. დავით და კოსტანტ. (ქ. მკკ.)	25
ოთხ.	3	მოწ. დიონოსე არეაპიტესი.	26
ხუთ.	4	წმ. მოწ. იერეთეოსი წმ. გურისა.	27
პარ.	5	წმ. მოწ. ხარიტონისი, წმ. პეტრე, ალექსი და იოანასი.	28
შაფ.	6	მოც. თომასი, ღ. მ. დავით და მათესი.	29
კვირ.	7	წმ. მოწ. სერბისა და ბაქოსი.	30
ორშ.	8	ღირ. დედ. პელაგისა, თასიასი.	1
სამშ.	9	მოც. იაკობ ალფეოსი, ღირ. მამ. ანდრონიკე და ათანასესი.	2
ოთხ.	10	მოწ. ევლამპი და ევლანპისა ღირ. მამ. თეოფილესი.	3
ხუთ.	11	მოც. ფილიპესი მოწ. ზინაიდისა და ფილონილისა.	4
პარ.	12	აღმოყვ. ნაწ. წმ. იოანე ნათლ. მცემლ.	5
შაფ.	13	მოწ. კარპი, ბენიამინისა ფლორენტ.	6
კვირ.	14	მოწ. ნაზარისა, გერვასისა, ღირ. დედ. პარასკევასი.	7
ორშ.	15	ღირ. მ. ექვთიმესი, ღ. მოწ. ლუკიან.	8
სამშ.	16	მოწ. ლონგინი ასისტავ.	9
ოთხ.	17	წინასწ. ოსესი, ღირ. მ. ანდრია კრიტ.	10

ოკტომბერი 31 დღე აბ.
ს. 1933.

ხუთ.	18	მოციქ. და მახარებელისა ლუკასი. ღირ. მამ. დაეთისა.	11
პარ.	19	წინასწარ. მეტყ. იოილისა. ღირ. მამ. იოანესი.	12
შაბ.	20	დიდ. მოწ. არტემისა და და ბერკოლესი.	13
კვირ.	21	ღირ. მამ. ილარიონ დიდისა და ილარიონ მეძველესი.	14
ორ.†	22	დღესასწაული კაზ. ყოვლად წმიდისა, ღვთის-მშობლისა.	15
სამშ.	23	მოც. იაკობისა, და ეგნატესი.	16
ოთხ.	24	მოწ. არეთისა, დღესასწაული ყოვლ. წმიდ. ღვთის-მშობლისა.	17
ხუთ.	25	მოწ. მარკიანისა, მარტირის და ანასტასიისა	18
პარ.	26	დიდ. მოწ. დიმიტრისა, და მირონდოსი.	19
შაბ.	27	მოწ. ნესტორ და მარკოზისა მოწ. კაპიტოლინისა.	20
კვირ.	28	ღირ. მოწ. ტერენტისა, მოწ. პარასკევასი.	21
ორშ.	29	ღირ. მოწ. ანასტასიასი. მოწ. აბრამისა და ანნასი.	22
სამშ.	30	წმ. მოწ. წინოვისი და ევტრაპიისა.	23
ოთხ.	31	მოციქ. სტაქიოს და აპოლოსი, ღირ. მამ. სპირიდონ. და მავრისა.	24

სტ.	წმ.	ნოემბერი 30 დ. 2020 წ.	წილი
ხუთ.	1	წმ. უფეცხოთა კოსმა და დამიანესი წმ. იოანე და იაკობისა.	25
პარ.	2	მოწ. აკინდინე და ეპილდიფორესი.	26
შაფ.	3	მოწ. ეკესიმა, იოსებ, ალაპი და გიორგისა.	27
კვირ.	4	ღირ. მამ. იოანიკესი. მოწ. ნიკანდროს და სტეფანესი.	28
ორშ.	5	მოწ. გალაკტიონისა და წმ. იოანესი.	1
სამშ.	6	წმ. პავლე აღმსარებელისა. ღირ მამ. ვარლამისა.	2
ოთხ.	7	მოწ. იერონისა, ანტონინისა და თეოდორესი. ღირ. მამ. ლაზარესი.	3
ხვ. †	8	კრება მთავარ-ანგელოზისა მიხაილისა, მართა და მარიამისა.	4
პარ.	9	მოწ. ონისიფორე და პარფირისა ღირ. დედ. მატრონასი.	5
შაფ †	10	მოც. ერასტოს, ოლუმპა და როდიონისა. მოწ კოსტანტინესი (ქ. ეყ).	6
კვირ.	11	მოწ. მინა, ბიკტორ და ვიკენტისა.	7
ორშ.	12	წმ. იოანე მოწალ. ღირ. მამ. ნილასი.	8
სამ. †	13	წმ იოანე ოქრობ. მოწ. ნიკიფორესი.	9
ოთხ.	14	(შობის მარხ. დაწყება.) მოც. ფილ. წმ. გიორგ. და თეოდორ.	10
ხუთ.	15	მოწ. გუარისი, სამონ და ანბიონისა.	12

ნოემბერი 30 დღე. მთვ.

პარ.†	16	მოც. და მახარებელსია, მათესი. და სერგეას.	12
შაფ.	17	წმ. გრიგორისა ნეოკისარ, წმ. გობრონისა.	13
კვირ.	18	მოც. პლატონ, რომანოზ და ზაკესი.	14
ორშ.	19	წინასწ. მეტ. აბედიასი, ეარლამისა იოსებისა და რომანოზისა.	15
სამშ.	20	ღირ. მამ. გრიგორი დეკაპოლეელისა. წმ. პროკლესი.	16
ოთ.†	21	ტაწრად მიყენება ყოელად წმ. ღვთ. მშობლისა.	17
ხუთ.	22	მოც. ფილიმონისა, მოწ. ვალერიან.	18
პარ.	23	წმ. ამფილოქესი და გრიგორისა.	19
შაფ.	24	ღიდ. მოწ. ეკატერინასი, აეგესტისა.	20
კვირ.	25	წმ. მოწ. კლიმენტ და პეტრესი ალექსანდრ. არხიეპისკოპოსისა.	21
ორშ.	26	ღირ. იაკობ. წმ. ირკუტინოკენტისა.	22
სამშ.	27	მოწ. იაკობ სპარსისა, ღირ. მამ. ჰალადიო და რომანოზისა.	23
ოთხ.	28	ღირ. მოწ. სტეფანესი, მოწ. ირინარქასი, ვასილისა და იოანესი.	24
ხთ.†	29	მოწ. პარამონისა და ფილემენისა. ღიდ. მოწ. აბიბოსი. (ქ. ვკვ).	25
პარ.†	30	მოც. ანდრია პირველ წოდებულისა.	26

წიგნი	ფურცელი	დეკემბერი 31 დღე	ახ. მთვ.
შაფ.	1	წინასწ. მეტ. ნაუმისა, მოწ. ანანასი.	27
კვ. †	2	წინასწ. მეტყ. აშბაკუმისა, ღირ. მამ. იესე წილკნელისა. (ქარ. ეკკ.)	28
ორშ.	3	წინასწ. მეტყ. სოფონისი, ღირ. მამ. საბასი, იოანესი და თეოდორესი.	29
სამშ.	4	ღიდ. მ. ვარვარასი ღირ. იოანე და სხვ.	30
ოთხ.	5	ღირ. მამ. საბა განწმენდილისა, კარიონა და ზაქარიასი.	1
ხთ. †	6	წმ. ნიკოლოზ საკვირველთ მომკმედისა, მირონ ქალ. ეპისკოპ.	2
პარ.	7	წმ. ამბროსი მედინელ ეპისკოპ. ღირ. მამ. ანტ. სინაის, პავლ. და იოან.	3
შაფ	8	ღირ. მ. პატაპისა, მოკ. სოსთენისა.	4
კვირ.	9	მუცლად-ღება წმ. ანნასი, ღირ. მამ. სტეფანესი, წმ. სოფრონისა.	5
ორშ.	10	მოწ. მინა, ერმოგენი და ევკრატისა.	6
სამშ.	11	ღირ. მ. დანიელ და ლუკა მესვეტეთა.	7
ოთხ.	12	წმ. სფირიდონ ტრიმითეინტელ ეპისკ. და ალექსანდრესი.	8
ხუთ.	13	მოწ. ეესტატ. აექსენტი და აფგენისა.	9
პარ.	14	მოწ. ფირსა. ლევკი, ფილიმონ და აპოლონისი.	10
შაფ.	15	წმ. მოწ. ელევთერისა. წმ. სტეფანესი.	11
კვირ.	16	ღირ. მამ. ანგეიასი, მოწ. ნარინასი.	12

დეკემბერი 31 დღე

ორშ.	17	წინასწ. მეტ. დანიელისა. წმ. ანანია, ახარია და მიხაილისა.	13
სამშ.	18	წმ. მოწ. სებასტიან. წმ. მელესტასი.	14
ოთხ.	19	მოწ. ბონიფანტე. პოლიექტე.	15
ხუთ.	20	წმ. მოწ. ევნატე ღმერთ-შემოსილისა.	16
პარ.	21	მოწ. ივლიანესი.	17
შაბ.	22	წმ. დიდ. მოწ. ანასტასიასი და თეოდოტესი. მოწ. ევტინიანისა.	18
კვირ.	23	წმ. თეოფილე, თეოკტისტისა. ღირ. მამ. პავლე და ნაიკიჟორესი.	19
ორშ.	24	ღირ. მოწ. ევეენისა და ნიკოლოზ.	20
სამ. †	25	შობა უფლ. ჩვენისა იესო ქრისტესი.	21
ოთ. †	26	კრება ყოვლად წმიდისა ღვთის მშობლისა და იოსებისა.	22
ხთ. †	27	მოც. პირველ-წოდებულ. სტეფანესი.	23
პარ.	28	მოწ. ორთა ბევრთა ნიკომიდიასი და დამწვართა. მოც. ნიკანორისა.	24
შაბ.	29	თოთხმეტი ათასთა ყრმათა. ბეთლემში მოკლულთა.	25
კვირ.	30	მოწ. ანასიასი, მოწ. ფილარეტისა. ღირ. მამ. ზოტიკასი.	26
ორშ.	31	წმ. მელანია რომაელ. წარგზავნება დღესასწ. ქრისტეს შობისა.	27

სამოქალაქო და საეკლესიო უქმეები და დღესა-
სწაულნი 1884 წელში.

ი ა ნ ე ა რ ი.

1. კვირა, ახალ-წელიწადი.
6. პარასკევს, ნათლის ღება.

თ ე ბ ე რ ვ ა ლ ი.

2. ხუთშაფათს მირქმა უფლისა.
- 17, პარასკევს)
- 18, შაფათს) ყველიერი.
- 19, დიდ მარხვის აღების ღამე.
- 26, კვირა, შობა იმპერატორისა.

მ ა რ ტ ი.

- 2, პარასკევს, ტახტზედ ასვლა იმპერატორისა,
- 25, კვირა, ხარებობა.

ა პ რ ი ლ ი.

- 6, პარასკევს,)
- 7, შაფათს.) ვნების კვირა.
- 8, წმიდა აღდგომა.

მ ა ი ს ი.

- 6, კვირა, შობა მემკვიდრე ცესარევიჩისა.
- 9, ოთხშაფათს წმ. ნიკოლოზისა.

- 15, სამშ. დაგვირგვინება იმპერატორისა.
17, ხუთშათათს ამაღლება.
27,) სული წმინდის მოფენა.
28,)

ი ვ ნ ი ს ი.

- 29, პარასკევს წმ. მარტ. პეტრე-პავლესი.

ი ვ ლ ი ს ი.

- 22, ვკირა, სახელ-წოდება დედოფლისა.

ა გ ვ ი ს ტ ო.

- 6, ოთხშ. ფერის ცვალება უფლისა.
15, ოთხშ. მიცვალება წმ. ღვთის შმობლისა.
25, შაფათს დალისტნის დაპყრობა.
29, ოთხშათათს, თავის მოკვეთა იოანე წინა-
მორბედისა.

ს ე კ ტ ე მ ბ ე რ ი.

- 8, შაფათ, შობა ყოვლად წმიდისა ღვთის-
შმობლისა.
14, პარასკ. ჯვართ ამაღლება.
26, ოთხშაფ. მიცვალება იოანე ღვთის მეტ-
ყველისა.

ო კ ტ ო მ ბ ე რ ი.

- 1, ორშაფ. დაფარვა ყოვლად წმიდა ღვთის-მშობლისა.
- 22, ორშაფ. ყაზნის ღვთის-მშობლისა.

ნ ო ე მ ბ ე რ ი.

- 14, ოთხშაფ. შობა დედოფლისა

დ ე კ ე მ ბ ე რ ი.

- 6, ხუთშაფ. წმ. ნიკოლოზ საკვირველ მომქმ.
- 25, შობა უფლისა.
- 26, კრება ყოელ. წმ. ღვთის-მშობლისა.)
- 27, მოც. პირველ-წოდებულ. სტეფანესი.)
სამი დღე უქმეა.

სომეხთა მოძრანნი დღეობანი.

შობა და განცხადება ქრისტესი იანვრის.	6
არჯავორატის ალების ღამე.	29
ტიარნინდარაჯის ალების ღამე. თებერვლ.	14
დიდი ალების ღამე	19
დღე ხარებისა შაფათს (ნაეაკატ.) აპრილის	7
წმიდა აღდგომა ქრისტესი	8

გამოჩენა წმ. ჯვარისა	მაისის	6
ამაღლება იესო ქრისტესი	„	17
სულის წმინდის მოსვლა	„	27
აღების ღამე ვარდავარის მარხ. ვარდავარი, (ფერის-ცვალება).	თიბათვე	8
„	„	15
აღების ღამე წმ. გრიგორ გან-მანათლებელის მარხვისა	მკათათვე	17
აღების ღამე ილიას მარხვისა	„	29
აღების ღამე წმ. ღვთის მშობ-ლის მარხვისა	მარიამობისთვე	5
მიცვალება წმ. ღვთ. მშობლისა	„	12
ჯვარის ამაღლება, თექვსმეტს	ენკენისთვე	16
აღების ღამე ვარაგის წმ. ჯვარისა ანუ წ. გიორგის მარხ.	„	23
დღესასწაული ვარაგის წმიდა ჯვარისა	„	30
ჯვარის პოვნა ოც და რვას	ღვინობისთვე	28
ჰინაკის აღების ღამე	გიორგობისთვე	9
სურბ იაკობის დღესასწაული	ქრისტეშობ. თვე	15
აღების ღამე შობისა და გან-ცხადების მარხვისა	„	29

წინასწარ მეტყველება ბრუსის კალენდრებისა,
გაზაფხული — დასაწყისი წვიმიანი, ბოლოს მშვე-
ნიერი დღეები.

ზაფხული — წვიმიანი, ბოლოს სიციხეები.

შემოდგომა მშვენიერი, როგორათაც ზამთრის
სარჩოს შესაკრებად, აგრეთვე დასათესად.

ზამთარი — სიციხეები, თოვლი, ყინვა, წვიმა,
მოსავალი ყველაფრისა კარგი.

1884 წელს მზისა და მთვარის დაბნელება შემ-
დეგ დროებში მოხდება:

მარტის 15 დაბნელება მზისა, 8 საათზედ, დილით.

სექტემბრის 22 დაბნელება მთვარისა, 11 საათზედ.
ღამე.

რუსეთის კალენდრების ჩვენებით-კი შემდეგ
ნაირათ მოხდება მზისა და მთვარის დაბნელება:

სამჯერ მზისა და ორჯერ მთვარისა. მთვარის
22 ან 23 სექტემბერს მოხდებაო.

1884 წელიწადი ნაკიანია და აქვს 366 დღე.

აღების ღამე და მარხვანი:

დიდი აღების ღამე დიდ მარხვისა თებერვლის
ცხრამეტს იწყება.

პეტრეპაველობის მარხვის აღების ღამე თიბა-
თვის 3 იწყება.

მარიამობის მარხვის აღების ღამე მარიამობის
თვის 1 იწყება.

შობის მარხვა გიორგობისთვის 14 იწყება.

კერძო თქმულებანი.

დიდი ომი, ვანათლებ. სახენწიფოებთ შორის.

ფ ო ჩ ტ ა.

უბრალო წერილების გაგზავნა მთელს რუსეთის იმპერიაში შვიდი კაპეიკი ღირს.

ზაკაზნოით გაგზავნას, ორი მარკა მოუნდება ე. ი. 14 კაპეიკი.

ღია წერილის გაგზავნა ოთხი კაპ. წერილის მეორე გვერდზედ უნდა დაიწეროს.

ტ ე ლ ე გ რ ა ფ ი.

ტელეგრაფი, კავკაზიაში 200 ვერსის სიშორით ათი სიტყვა 30 კაპ. ღირს.

ათას ვერსის სიშორეზე 60 კაპ.

რუსეთში გასაგზავნი ფასი კი სამ ნაირია და გაგზავნაც სამჯერ ზემორე ცნობებზე მეტი ეღირება.

ტელეგრამის უოველი სიტყვა შვიდ მარცვალზე მეტი არ უნდა იყოს.

რ კ ი ნ ი ს კ ზ ა.

თბილისიდან ქუთაისისაკენ მიდის
8 საათზედ და 31 წამ. დილით.

თბილისიდან ხაშურამდინ
3 საათ. და 11 წამ. შუადღის უკან,

თბილისიდან ბაქოსკენ
11 საათზედ და 11 წამ. ღამისა.

ბაქოდგან თბილისისკენ
10 საათზედ და 23 წამ. დილისა.

ქუთაისიდან თბილისისკენ
12 საათზედ და 25 წამ. შუადღის უკან.

ქუთაისიდან ბათუმისა და ფოთისკენ
5 საათზედ და 20 წამ. შუადღის უკან.

ბათუმიდან თბილისისკენ
8 საათზედ დილისა.

ფოთიდან თბილისისკენ
8 საათზედ და 45 წამ. დილისა.

ფოთიდან და ბათუმიდან მომავალი თბილ. შემოდის,
10 საათზედ და 25 წამ. ღამისა.

ბაქოდამ მომავალი შემოდის თბილისში
7 საათზედ და 49 წამ. დილისა.

საქართველო ანდრია მოციქულის დროს.

არტაგის შემდეგ საქართველოს მეფედ დაჯდა იმისი ძე ბარტომი, რომელმაც იმეფა 33 წელი (66—33 ქრისტეს წინადა). იმის დროს სპარსეთში მამა-მძუქესაგან აღზრდილმა ფარანჯომის შვილმა მირვანმა, ქველმა, მხნემ, მხედარმა და მრავალ-გზის გამოცდილმა ბრძოლაში თურქებთან და არაბებთან, სპარსეთის სპის ძალით მოსთხოვა მამის ტახტი ქართლის ერისთავებს. «მე ვა'— ასე შეუთვალა იმათ— შვილი მეფეთა თქვენთა ფარანავაზიანთა. დალაცათუ აღზრდილ ვარ სპარსთა თანა, არამედ ვარ მე სჯულსა ზედა მამათა თქვენთასა. სასოებითა მოვალ ძიებად მამულისა ჩემისა.» ერისთავთ არ შეიწყნარეს ბრძანება მირვანისა და ყველანი მიემხრნენ ბარტომს. ბარტომმა შემოიკრიბა სპა ქართლისა, მორთო სომეხებით ძალი და მიეგება ის მირვანს ხუნანში, ბერდუჯის მდინარეზე. ასტყდა ბრძოლა ბუმბერაზთა. «მირვანმა თავისის თავით მოკლა ცამეტი ბუმბერაზი ქართველთა და სომეხთაგანი, და არაინ გამოჩნდა ქართველთა და სომეხთა შორის მძლე მირვანისა და ვერცა მეფე ბარტომ ჰბრძოდა მას,

რამეთუ არა იყო მისთანა ძალი გოლიათობისა. იძლიენეს სომეხნი და ქართველნი სპარსთაგან და მოკლულ იქმნა მეფე ბარტომ. ხოლო ბარტომს არა ესვა ძე, არამედ ასული ერთი, და სიკაცხლესავე მისსა მოეყვანა ეგრისით ძის-წული ქუჯისა, სახელით ქართამ, რომელსა შესდგმიდა ფარნაეაზიანობა. ფარნაეაზის დის ქუჯის ცოლისაგან და დედისა მარისა საურმაგის ასულისა ქუჯის ძის ცოლისაგან, და ამის ქართამისდა ეგრისით მიეცა ასული ცოლად ბარტომ მეფესა და აღელო ესე შვილად. ქართველთა სათნოებისათვის ექმნა ფარნაეაზიანთ მიმართ: რამეთუ არა უნდა ქართველთა სხვისა ნათესაებისა მეფობა, რომელსაცა არა შესდგმიდა ფარნაეაზიანობა. ესე ქართამი მასვე წყობასა შინა მოიკლა ბარტომისთანა. ხოლო ცალი მისი, ასული ბარტომისა უძლები დარჩა და ივლტოდა სომხეთს. მუნ ჰქმნა ყრმა, რომელსა ეწოდა ადერკი».

მირიანმა დაიპყრა ქართლი; იმან ფიცით და აღთქმით განოიყვანა ციხე სიმაგრეებიდამ ერისთავნი; მძლავრობით შეუღლდა ბარტომის ქვრივს, რომელიც იმყოფებოდა სამშვილდეს. აქ დროს სომხეთში იზდებოდა ადერკი. ის იყო ტანოვანი, გოლიათი და მრავალ-გზის გამოცდილი სომეხთ ბრძოლაში სირიელებთან. იმას მოეკლა მრავალი ბუმბერაზი და სახელოვან ქმნილ-იყო. იმან გამოსთხოვა

სპა სომხეთის მეფეს და წარმართა ქართველთ მეფეზე, მირვანის შვილზე, არშაკზე, რომელიც იმისივე დედისა—ძმა იყო. თვით არშაკმა შემოჰკრიბა ყოველნი ქართლის ერისთავნი, მოიროთო ძალი სპარსეთით და თრიალევზედ იწყეს ბრძოლა ჩუგლუგებით და მშვილდ-ისრებით. «ოდეს უხეტქნიათ ჩუგლუგი იგი საქურველსა მათსა ზედა—იტყვის ქართლისცხოვრება,—მზგავს იყვეს ხმასა უროსასა, რომელი იცემის მჭედლისაგან გრდემლსა ზედა, და ხმა ზახილისა მათისა მგზავს იყო ქუხილისა. მაშინ ვერა სძლეს ერთმანერთსა, დაჰშერეს და უკუდგეს ამიერ და იმიერ. შელამდა დღე და განისვენეს ორთავე, და დილეულ კვალად გამოვიდეს, აღილეს მშვილდები, იწყეს რბევად და სისრად ერთმან-ერთისა. ჰკრა აღერკმა ისარი მკერდსა არშაკისასა და ვერა უფარა სიმაგრემან საქურველისამან, განვლო ზურგით და ჩამოვარდა არშაკი ცხენისაგან. შეიქცა აღერკი მსწრაფლ, მივიდა სპათა თანა სომხითისათა და ჰრქვა: გაფუცებ ღმერთთა თქვენთა, ნუ განმარტებთ მახვილთა თქვენთა ქართველთა ზედა, რამეთუ მამულნია ჩვენნი და აწ მე ვარ მეფე მათი ძალითა და შეწვენითა თქვენითა. ისმინეს სომეხთა ვედრება მისი და დაადგრეს ადვილსა ზედა. შემოიქცა და მოვიდა მახლობლად ქართველთა სპისა და ხმა ჰყო ხმითა მალლითა: «მე ვარ შვილი მეფეთა თქვენთა

და სვესა ჩემსა მოუტემია მეფობა ჩემდა, აწ მიიღეთ ჩემგან კეთილი და სიხარული, აჰა ესე რაჲსჲსა მისიანთა არა მოუშვენ თქვენზედაო.» მაშინ მიუგეს ქართველთა: «გამოსჩნდა უმჯობესი ყოველგან ნათესავთა ფარნავაზისათა, რადგან მოკვდა მეფე ჩვენი, და ვმადლობთ სვესა ჩვენსა, რამეთუ მოგვეცა საზღვრად მეფისა ჩვენისა შეილიევე მეფეთა ჩვენთა, გოლიათი და სახელოვანი.» გარდახდეს ყოველნი ქართველნი და სცვივეს პირსა ზედა თვისსა და თაყვანი-სცეს ადერკის და მშვიდობით შეკრბეს ერთად სომეხნი და ქართველნი და სპარსნი რანისანი და მოიღეს ქართველთა გვირგვინი არშაკისა და დაადგეს ადერკის.»

ამ გვარად დაარსდა კვლავ ჩვენში ქართლოსიანთ სახლი ანუ ფარნავაზის შთამომავლობა, ადერკმა იხელმწიფა მეორის წლიდამ ქრისტეს შობამდე ვიდრე 55 წლამდე ქრისტეს შემდეგ. შემდეგ ადერკისა იმისნი შთამომავალნი მეფობდნენ ერთი მეორის შემდეგ შეუწყვეტელად საუკუნეზე ცოტა მეტი დრო და 186 წელს კი მოისპნენ სრულებით. უკანასკნელი იმათი სახლის წარმომადგენელი იყო ამხასპ მეორე, 186 წელს ქართლოსიანთ ტახტზე დაჯდა ისევ წვერი არშაკიდებისა, მაგრამ ის იყო ძე სომხის მეფისა რევი, რომელიც მეფობდა 213 წლამდე და შემდეგ მეფობდნენ იმისნი სუსტნი შთამო-

მავალნი 265 წლამდე. ამ დროდამ კი ანუ მირიან მეფის დროდამ აღმოჩნდა ახალი სამეფო-გვარი ხოსროიდებისა ანუ, უკეთ ეთქვათ, სპარსეთის სასანიდების შტო, რომლის შემდეგაც საქართველოს ტახტზე დამყარდნენ ბაგრატიონნი.

ადერკის მეფობაში რამდენიმე შემთხვევაა ღირს-საცნობელი: მგზაფრობა ანდრია მოციქულისა საქართველოს დასავლეთ მხარეებში ქრისტეს აღსარების განსაფრცვლებლად; საქართველოს აღწერა განვითარებულთ უცხო-ტომთ მწერალთაგან, სტრაბონისაგან და ტაციტისაგან; თვით ადერკის შემდეგ მოხდა: საქართველოს დაყოფა ორ-ორთ მეფეთა შორის და იმისი სამზღვრების დაქვერა სომხეთის მხრივ სომხების მეფეებისაგან, რომელსაც შეუდგა ხან-გრძლივი ბრძოლა იმათთან ქართველებისა ამ საზღვრების გამო.

ძართლის ცხოვრება ჩვენ წინა-პართ ძველს სარწმუნოებას და ზნეობას თავ-და-პირველად შეეხება მამასახლისების დროს. მიეყვეთ იმის თქმულებას. «მას ჟამსა—იტყვის იგი— დაივიწყეს ქართლოსიანთა ღმერთი დამბადებელი მათი და იქმნეს მსახურ მზისა, მთეარისა და ვარსკელავთა ხუთთა, და მტკიცე და უფროსი საფიცარი მათი იყო საფლავი ქართლოსისა. ქაიხოსრო სპარსთა მეფემ მოვლო ყოველი სომხეთი და ქართლი... და დაუტევნა ერის-

თაენი და აღაშენა არდაბადაგანს სახლი სალოცავი სჯულისა მათისა... ქართველთა დაიპყრეს სჯული უბოროტესი ყოველთა ნათესაეთა, რამეთუ ცოლ-ქმრობისათვის არა უჩნდათ ნათესაობა, და ყოველსა სულიერსა ჭამდეს. საფლავი არა იყო, მკვდარსა შესჰამდეს,» «ალექსანდრე მაკედონელმა ჰპოვნა ყოველნი ქართველნი უბოროტეს ყოველთა ნათესაეთა სჯულითა, რამეთუ ცოლ-ქმრობისა და სიძვისათვის არა უჩნდათ ნათესაობა, ყოველსა სულსა სჰამდეს, მკვდარსა შესჰამდეს.» და «უბძანა ალექსანდრემ აზონს, რათა პატივს-სცემდენ მზესა და მთვარეს და ვარსკვლავთა ხუთთა, და მსახურებდენ ღმერთსა უბილავსა, დამბადებელსა ყოველისასა.» «მოკვდა ალექსანდრე და ამან აზონ დაუტევა სჯული ალექსანდრეს მოცემული. იწყო კერპთ-მსახურებად და შექმნნა ორნი კერპნი ვერცხლისანი, გაცი და გაიამ.» ვახუშტი ლაურთავს: აზონმა ნება მისცაო ქართველებს თავიანთის შვილების მსხვერპლად შეწირვისა კერპთათვის «ფარნავაზ მეფემ შექნა კერპი ღიღი სახელსა ზედა თვისსა. ესევე არს არმაზი, და ფარნავაზს სპარსულად არმაზ ერქვა. ამართა კერპი იგი არმაზი თავსა ზედა ქართლისასა. რომელსა მიერიდგან ეწოდა არმაზი კერპისა მისთვის, და ქმნა სატფურები ღიღი კერპისა მისთვის აღმართებულისა.» «რადგან წარვიდა ალექსანდრე, არღარა სჰამდეს კაცსა,

თენიერ რომელ შესწირვიან კერპსა მსხვერპლად.»
ფარნაეზის შვილმა «საურმაგ შექმნა თანთი კერპნი,
აინა და დანა, და ამართნა გზასა ზედა მცხეთი-
სასა. ფარნაჯომ ნებროთიდზე ქართლის-ცხოვრება
ოტუვის: «შეიყვარა სჯული სპარსთა ცეცხლისა მსა-
ხურება, მოიყვანა სპარსეთით ცეცხლისა მსახურნი
და მოგენი და დასხნეს იგინი მცხეთას, ადგილსა მას,
რომელსა აწ ჰქვიან მოგეთა, და იწყო ცხადად გმო-
ბად კერპთა. ამისთვის მოიძულეს იგი მკვიდრთა
ქართლისათა, რამეთუ დიდი სასოება აქვნდა კერპ-
თა მიმართ». ეს იყო მიზეზი, როგორც ზემოთ მო-
ვიხსენეთ, რომ ქართველებმა ფარნაჯომი განსდევ-
ნეს და მეფედ მოიწვიეს არშაკ არშაკიდი. მოვიდა
ათორმეტთა მოციქულთაგანი ანდრია ქალაქად ტრა-
პიზონად, რომელ არს სოფელი მეგრეთა, და იხი-
ლა უფუნურება პირუტყვებრივი მკვიდრთა შორის
მის ქალაქისათა; განვიდა მიერ და შევიდა ქვეყანასა
ქართლისასა, რომელსა დიდ-აჭარა ეწოდების, ხო-
ლო მუნ კაცნი პირუტყვთა უფუნურეს იყვნეს, რა-
მეთუ არა იცნობდეს შემოქმედსა ღმერთსა და ყო-
ველსა საძაგელსა და არა წმინდასა წესსა აღასრუ-
ლებდეს, რომელი სათქმელადცა უჯერო არს.» «მო-
ვიდა საზღვართა სამცხისათა; აქ სოფელსა ზადენ-
გორას იხილა, რამეთუ კაცნი მის ადგილისანი უზორ-
ვიდეს კერპთა ყურთა, და ილოცა. და ყოველნი

იგი კერპნი დაემხენეს და შეიმუსრნეს.» «ხოლო აწყვერს, რომელსა პირველად ეწოდებოდა სოსანგეთი, იყო ტაძარი საკერპო და მას შინა იმსახურებოდეს კერპნი მათნი.» «იყო ქალაქსა მას შინა ბომონი საკერპო, რომელსა შინა იმსახურებოდეს ბილწნი ღმერთნი მათნი, არტემი და აპოლონ. და ვითარცა იხილეს საქმე ესე (ქვრივის აღდგინება მკედრეთით ანდრია მოციქულისაგან) მღვდელთა მათთა, აღივსნეს შურითა.» ხალხი იტყოდა. «აპოლონ და არტემი არიან ღიღნი ღმერთნი.» მეფე რევზე ამოვიკითხავთ ქართლის-ცხოვრებაში: «ამან რევ მოიყვანა საბერძნეთით ასული ლოლეთეთისა, სახელით სეფელია, მოიხვნა თანა კერპი. სახელით აფროდიტოს და აღმართა თავსა ზედა მცხეთისასა. მეფობასა შინა მისსა არლარავის უტევა ქართლსა შინა ყრმათა კლევა, რომელსა იგი ამისსა უწინარეს და პირველ კერპთა მიმართ შესწირვიდეს მსხვერპლად ყრმათა და ვიღრე იგი იყო მეფედ არლარავინ კლევიდა ყრმათა კერპთათვის. ხოლო ცხვრისა და ძროხის შეწირვა განუწყესა.» როდესაც სპარსეთის მეფემ ქასრემ ქართველების თხოვნით მოსცა იპათ მეფედ თავისი შვილი მკირე-წლოვანი მირიანი, მაშინ ქასრემ უბრძანა მირიანის მამა-მკუძმეს მირვანოზს, რათა იყოს შვილი ესე ჩემი ორსავე სჯულსა ზედა, მამათა ჩვენთა ცეცხლის-მსახურებასა და თქვენთა

კერპთასა» «ალიზარდა მირიან მსახურებასა შინა
შვიდთა მათ კერპთასა და ცეცხლისასა... და შმატა
შემკობა კერპთა და ბომონთა, კეთილად იპყრნა
ქურუმნი (მღვდელნი) კერპთანი და ყოველთა მე-
ფეთა ქართლისათა უმეტეს აღასრულებდა მსახურე-
ბასა მას კერპთასა. «წმინდამან ნინო ურბნისის ქა-
ლაქში იხილა ერი უცხო და უცხოთა ღმერთთა
მსახურნი, რამეთუ თაყვანის სცემდეს იგინი ღმერ-
თად მათდა ცეცხლსა, ქეასა და ხეთა... დღესა ერთ-
სა აღიძრნეს ერნი დიდნი სიმრავლითა მათ ქალა-
ქით წარმავალნი დედა-ქალაქად სამეფოდ მცხეთად...
წინაშე არმაზ ღეთისა მათისა და წარყვა მათ წმინ-
და ნინო. და დაისადგურეს მათ წიალ მოგეთასა,
ხიდსა მას ზედა; იხილა მუნ მოგობა ცეცხლის-მსა-
ხურთა მათ ერთა. და საყვირისი და გამოსვლა ერი-
სა ურიცხვისა. და ზარი საწმინელი ვიდრე გამო-
სვლამდე მეფისა. ჰკითხა წმინდამან ნინო დედა-კაც-
სა ურიასა: «რაი არის ესე.» «ღმერთი ღმერთთა
არმაზ უწესს მათ წინაშე მისსა აღსვლად, რომლისა
მსგავს არა არს სხვა კერპი.» «შეუსწრო წმინდამან
ნინო ციხედ არმაზად და ღაგა იგი მახლობელად
კერპისა მის, ნაპრალსა ზღუდისასა და ხედვიდა. ვი-
თარ იგი იყო შიში და ძრწოლა ზარისა აღსახდელი
მეფეთა მათ და ყოველისა ერისა, წინაშე კერპთა მათ
წარდგომილთა, რამეთუ იხილა მუნ წმინდამან ნი-

ნო მდგომარე კაცი ერთი სპილენძია, რომელსა
ეცვა ტანსა მისსა ჯაჭვი ოქროსა, და თავისა მისსა
ჩაფხუტი ოქროსა, სამხრენი და თვალნი მისნი იქ-
ნენ ზურმუხტისა და ბიურიტისანი, და ეპურა ხრმა-
ლი ხელსა მისსა, ელვარე და ბრწყინვალე, რომელი
იგი იქცეოდა ხელსა შინა მისსა, არაფერ განუტკრძალ-
ველად შეემთხვევოდის კერპსა მას, არამედ ესრედ
განიკითხის თავი თვისი და თქვის: ჩემდა, უკეთუ
დასამევაკლდი დიდებასა დიდისა ამის ღვთისა არმა-
ზისა, ანუ შეამეფესცე სიტყვად ებრაელთა თან,
გინა მოგვთა თანა სმენასა ოღენ დამთხვეულ იყო
მზისა მსახურთასა. და კვალად იყო მარჯვენით მის-
სა სხვა კერპი ოქროსა, სახითა კაცისათა, მდგომარე
და სახელი მისი გაცი, და მარცხენით მისსა უღვა
კაცი ვერცხლისა, და სახელი მისი გაიმ, რომელნი
იგი ღმერთად უჩნდენ ერთა მათ ქართლისათა.
როდესაც წმინდამან ნინო ლოცვის ძალით კერპნი
დაამხო, მაშინ «უმრავლესნი იგი იტყოდეს გულ-
ფიცხელნი, მოუდრეკელნი ესრეთ, ვითარმედ ქალ-
დეველთა ღმერთი ითრუჯან და ჩენი ესე ღმერთი
არმაზ ყოვლადვე ურთი-ერთისა მტერ არიან. რამე-
თუ ამან ოდესმე მათხედა ზღვა მოიქცია, და აწ მან
შუბი იძია და მოაწია ესე ამასხედა. ხოლო რომელ-
ნიმე ესრეთ იტყოდეს, ვითარმედ «რომლისა ღმერ-
თისა ძალითა თრდატ, სომეხთა მეფე ეშვალ შეი-

ცვალა, და კვალად ეშვისაგან კაცადვე მოაქციენა, მან უყვე ღმერთმან ჰყო და მოაწინა. ესე არა ხება თვისი მათ ზედა.

როგორც ამ გამონაწერიდამ სჩანს, ჩვენი მატინე უჩვენებს ორს სხვა და სხვა მხარეს, საილამაც საქართველოში ძველი აღსარება გავრცელებულა. ეს მხარეებია: საბერძნეთი და სპარსეთი. აზონს შემოაქვს გაცი და გაიამი; საურმაგს — აინინა და დანანა; ფარნაჯომს — ზადენი. ანდრია მოციქულის დროს მესხნი მსახურებენ ბერძნების ღმერთებს არტემის და აპოლონს. რვეის მეუღლე, ასული ლოლოთეთისა, შემოიტანს აფროდიტს. ვიდრე ბერძნების სარწმუნოებრივი გავლენა აღმოჩნდებოდა ჩვენ მხარეში, ბევრით აღრე იმ დროებზე აქ ვპოულობთ იმავე აღსარების წესს და ღმერთებს, რომელნიც აღმოიპოვებინათ ტაერო სკვითებში და რომელთაც თვით საბერძნეთის ტომნი ექვემდებარებოდნენ. ამ საგანს ქართლის-ცხოვრება შეეხება; «მსახურებდნენ მზესა, მთვარესა და ხუთთა ვარსკვლავთა,» სპარსეთიდან ჩვენ შემოგვიტანია არმაზი. ქართლის-ცხოვრება იტყვის ფარნაევანზე: «შექმნა კერპი დიდი სახელსა ზედა თვისსა, ესე იგი არმაზი.» მაგრამ ცხადია, რომ არმაზი ძველადვე დამყარებულა საქართველოში, ჩვენი არმაზია სპარსების ორმოზდი, სომხების არმაზტი. ის სპარსეთში იყო «მზის ანუ ცე-

ცხლის წარმომადგენელი; იმისნი მსახურნი იყვნენ მოგვნი. საქართველოში და სომხეთში იმას კერძო-მსახურების გავლენის ქვეშ შეუცვლია თავისი ხასიათი და ბუნება: აქ ის გარდაქცეულა საწარმართო კერპად და რადგანაც სხვა კერპებზე ხალხის აზრში უძლიერესი ყოფილა, ამისთვის ის აქ, როგორც სომხეთში, უმთავრეს ღმერთად გადაქცეულა. სომხეთის არმაზტი იწოდებოდა ღმერთების მამად და მეფედ; იმისი ტაძარი იყო აღმართული ანის ქალაქში; აქვე ჰქონდა ადგილ-სადგომი არმაზტის მღვდელთმთავარს, მოსე ქორენელის სიტყვით, ქართველების «არმაზი ქექ-ქუხილის მპყრობელი, აღმართული იყო ქალაქს გარეთ, გაღმა მდინარისა. ჩვეულებისა-მებრ ქალაქის მცხოვრებნი თაყვანს-ჰსცემდნენ იმას ყოველ დღე, განთიადის დროს, თავიანთის სახლის სარითულებიღამ და ვისაც იმისთვის მსხვერპლის შეწირვა ჰსურდა, ის გავიდოდა მდინარეს და ტაძრების წინ დაჰკლავდა მსხვერპლს.» რასაც ჩვენ ზემოთ ვამბობთ საქართველოს სარწმუნოების თვისებაზე, თითქმის იმასვე ამბობს სენ-მარტენი სომხეთის ძველს სარწმუნოებაზე. იმის სიტყვით «ტრდატ მეფის წინა—მოადგილეთ დროს სომხეთი აღიარებდა იმავე აღსარებას, რომელსაც მისდევდნენ პარფიელნი; ესე იგი: შეიძლება ვიფიქროთ, რომ სომხების აღსარება იყო ზოროასტრის სარწმუნოება, მაგრამ შეცვლილი და

შერეული, როგორათაც ბერძნების აღსარებასთან, აგრეთვე სხვა და სხვა გვარს ამაო — რწმუნებასთან, რომელნიც სომხების წინა-პართ სკეითიილამ გამოუტანიათ. სომხების საკერპოებში იხილვებოდა მრავალ-რიცხვი კერპები, რომელთაც პირუტყვთ შესწირავენ. ამ გვარი მსხვერპლები აღკრძალული იყო ზოროასტრის სარწმუნოებაში. უშემძლებელესნი ღმერთნი, სომხების აზრით, იყვნენ: არამაზტი, სპარსების ორმუზდი და ბერძნების იუპიტერი; ღმერთა ჰანაიდი ანუ ვენუსი და მიჰრი ანუ მითრა. სომხები თაყვანს სცემდნენ აგრეთვე სბანტარადს, ვაჰაკანს, ფარშ.მს, ნანეს და სხვათა მრავალთა, რომელნიც ჩვენ მიერ ცნობილნი არ არიან.

ქერპთ-მსახურება იყო გავრცელებული როგორც საქართველოს თემებში, აგრეთვე იმის მოსაზღვრე ქვეყნებში. სტრაბონის წარმოდგენით, ალბანელი თაყვანს სცემდნენ მზეს, იუპიტერს და მთვარეს (ანაჰიდს), და მომატებულად ამ უკანასკნელს, რომლის ტაძარიც — იყო იბერიის სამზღვრად მცირეაზიაში მსახურებდნენ: თიანინში აპოლონს, ფილოსტრაფის აზრით, იქვე ნაშობს; ბითინიაში — მარსს; ტრაპიზონში — მერკურის და ჯოჯოხეთის ღმერთს. ჩვენის პონტის მხარეების ღმერთნი იყვნენ ჰერაკლისის, ანუ ახლანდელის ანაკლიის, იუპიტერი, სტრატია, ფაზისა — ვენერა, რომელიც არჩიანის სი-

ტყვით, იმყოფებოდა მდინარის შესართავის მარ-
ცხნივ. ვენერას ხელში ეპყრა კიმბალიონის
ტრონი იყო დაბჯენილი ლომების სტატუებზე. ვე-
ნერა იჯდა პარფიის მსგავსად ფაზის ქალაქშივე უჩვე-
ნებს არჩიანი ახილლესის ტაძარს, ახილლესისავე
სახელით წოდებულს, რომელიც კუნძულზე თურმე
იყო აღმართული. აფხაზთ თაყვანის-ცემის საგანს,
პროკოფის მოწმობით, შეადგენდნენ ქალები და
ტყეები. თვით ძველნი ჩერქეზნი ამბობს ღუბუა,
თაყვანს-სცემდნენ «ქალწულს, რომელიც წარმო-
ადგენდა როგორც ჰანაიდს ანუ ვენერას—მთაფრეს
სომხებისას, აგრეთვე la Venus Uranie. ეს ღმერთა
იგივე იყო, რაც იყო დიანა ლუციფერა ანუ ტედი-
ფერა, რომელსაც ეპყრა ნათელი ანუ ლამპარი.»
ხერსონესში აღმართული იყო ტაძარი «იგიფენიად
გადაქცეულის საზარელის დიანასი.»

ამ გვარად იყო მოფენილი საქართველოში და
იმის გარეშემო კერპთ-მსახურება. თუმცა, როგორც
ქართლის-ცხოვრება ამბობს, კერპთ-მსახურებას ძვე-
ლადვე ებრძოდა ცეცხლის აღსარება, თუმცა ზოგი-
ერთს მეფეებსაც მიიმხრობდა ის, თუმცა იმისნი
მსახურნი—მოგენი ხალხშიაც ავრცელებდნენ იმის
მსახურებას, თუმცა ამ ბრძოლამ კაი ხანიც გასწია
და თვით ქრისტეს სჯულის მიღების შემდეგ საქარ-
თველოში, ესე იგი მეხუთე-მეექვსე საუკ. აღძრა დი-

დი ბრძოლა ლაზიკაში, ვიზანტიელებსა და სპარსებს შორის, მაგრამ მაინც შეუძლებელი საქმე იქნა ცხლის თაყუანის-ცემისაგან დაჩაგრვა ძველად კერპთ-მსახურებისა, შემდეგ ქრისტეს საწმუნოებისა, შეუძლებელი იყო ამისთვის, რომ ჯერ კერპთ-მსახურება, მასუკან ქრისტიანობა საქართველოში და იმის მოსაზღვრე მხარეებში იყენენ მჭიდროდ დამყარებულნი და მოფენილნი.

რა ძალით მოქმედებდა საქართველოში კერპთ-მსახურება, ამას ქართლ-ცხოვრებავე მოიხსინებს, ის იტყვის: «ქართველებს ეპყრათ სჯული უბოროტესი ყოველთა ნათესავთა: ქართველები შესწირვიან კერპებს ყრმათა, სკამდნენ კაცთა, რომელთა შესწირვიან კერპთა.» 'მესაწყენარებელია თუ არა ეს თქმულობა, აი ამაზე რას ამბობს ბროსსე: «მე მჯერა ქართლის-ცხოვრების სიტყვა ცოლ-ქმრობაში ნათესაობის შერევაზე ურიების ჩვეულების მიყოლით და მკედრის დაუმარხაობაზე ცეცხლის თაყუანის-მცემელთ მიბაძვით. მაგრამ მეძნელება დავიჯერო, ვითომც იბერიელთ ოდესმე ჩვეულებად ჰქონიყოთ კაცის მკამლობა. კაცის-მკამლობას, ჩვეულებად შეთვისებულს, ძნელად პოულობენ თვით აზიის ტომებში. ამერიკის და ოკეანის მცხოვრებნი, რომელთაც მართალია, ჰქონიათ და აქვთ ეს ჩვეულება, არიან ველურნი მემომარნი; იმათ არ იციან არც

ბინადრული ცხოვრება, არც იმისი საფუძველი მიწის
შემუშავება. ისინი იკვებებიან წყლის ცხოველით
და ტყის ნაყოფით. ამისთვის შესაძლებელია, რომ
იმათი პირუტყვის მსგავსი ბუნება და შიმშილი აღ-
ძრვენ იმათ გულის-წადილს, როდესაც ისინი ჰხედ-
ვენ მტერს, მიწაზე გართხმულს, მაგრამ აღამიანის
კაპა ნაყოფიერის მიწის-მუშაკთ იბერთაგან, რომელ-
ნიც ბერძნებისა და რომაელების თქმით, მკიდროდ
დაფუძნებულს ტომს შეადგენდნენ, შესაწყნარებელი
საქმე არ არის, და მე უარ-ვჰყოფ ამას.»

* * *

ნ. ლელიან გულისა ვნებამ
დამაწველა შავ-ბედი!
ფრთებ-დაკვეცალმა ოცნებამ
მთლათ წამიწვიდა იმედი!...

სიცოცხლე-გამწარებულსა
მით შემეცვალა გუნება:
ნდობა აღარ აქვს ვლახ-გულსა,
სულმაც დაჰკარგა რწმუნება!...

და ასე ამბობს გონება:
„დააცხრე გულის ვნებაო!

.
.

აკაკი.

მოგონება ჩისბან წარმოსდგება.

ჩენს «გაზეთებში» ხშირად შეხვდება მკითხველი, რომ ევროპაში ესა და ეს მოიგონესო: მოიგონეს მაშინები, მოიგონეს გუთნები, მოიგონეს საღეწაეები. მოიგონეს საფქვაეები და სხვა ამ გეარები. ამ გეარს სიტყუას და ლაპარაკს არამც თუ «გაზეთებში» და სხვა წიგნებში, და ისე ლაპარაკში უფრო ხშირათ შეხვდება ეველა ჩენი კაცი: ისა ჰხედავს საათესს, ტელეგრაფებს, რკინის გზებს, ზღვის პარახოდებს, და სხვა ამ გეარს მაშინებს და უკვირს, რომ: ეჭვი! აბა თაეი იმასა ჰქონია. ვინც ესეები მოიგონაო აი! აბა. შეელონია, ჩენც ვიტყუით, რომ ადამიანები ვართ და ამეების მომგონი-ცაო!

მართალია, ამ გეარს მაშინების მოგონებას კარგი დიდი ჰქუა უნდა, მაგრამ, ნუ ჰგონია ჩენს ქართველს კაცს, რომ ამ გეარი ჰქუიანები ჩენში არ მოიპოეებოდეს. ხშირათ ჩისამე მაშინისა ანუ ამ გეარის რამე სხვისა მომგონებელი არც-კია დიდი ჰქუის პატრონი. ზრგჯერ სრულიადაც საშუალო ჰქუის კაციც არის, მავრამ იგონებს კი რაღ-ე-საცა, რომელიც ჩენს გონებას აკეირეებს. ამისი მაზეზი

უფრო მიიღო, ვიდრემ ჰკუთას. საქმე მიყოლა.
რასაც საქმეს კაცი გულით მისდევს, იმას შეუძლიან
ამ საქმეში თვით საქმის განვითარებაცა. ვინც საქ-
მეს მისდევს, ის ამ საქმეს ადევნებს ყოველ მხრივ
ყურსა. ისწავლის და ივითარებს ყოველს ძარღვის,
ყოველს ვითარებას ამ საქმისას, ადევნებს ყურსა
სად, ვინ და რა ჩაიდინა ამ საქმეზედ, რა წარმატე-
ბა მისცა, ამ საქმეს, იმას ყველა ესენი მოჰყავს
ცნობაში, სწონს, ჰხომავს, ჰსაჩრავს და თავის მხრი-
ვაც ამ საქმეში აუმჯობესებს რასმე, ან არა და ამ
საქმეებიდამ გამოჰყავს რამე ახალი ჰაზრი, ახალი
მაშინა, რომელნიც არიან დამყარებულნი წინათ,
სხვებისაგან მოგონილს და გამოკვლეულს კანონებ-
სა და მოვლინებაებზედ ეს მხოლოდ ჰსარგებლობს
სხვების შრომითა და მოგონებაებით, და იმათ შრო-
მასა და მოგონებას ჰრთავს თავის დახელოვნებას და
მოსაზრებას საქმეში. ასე, რომ ტყუილათ ვისმე
ჰგონია, რომ ჰქვეყანაზედ იყვეს იმისთანა კაცი, ან
ყოფილიყვეს როდისმე იმ გვარი ვინმე, რომ თავის
თავათ უცვებ რამ მოეგონოს, თავის თავათ რამ გა-
ნოელოს ისეთი რამ, რომლისაც კანონები და მოვ-
ლინებაები წინათ არა ყოფილიყვეს სხვებისგან გა-
მოკვლეული და წინათ არა ჰქონდეს სხვებისგან ნა-
ჩვენები, ამას მხოლოდ მოჰყავს აღსრულებაში და
აძლევს ერთობას, მთლიანობას იმას, რაც ამის წინ

სხვებს ცალკ-ცალკე, შეუერთებლათ და გათანაღებულ
ჰქონდათ გამოკვლეული.

მეტადრე ეხლა ევროპაში ძალიან ადვილია
ყოველ რიგი მოგონებაები, რადგან ყოველს მეცნიე-
რებას ათასობით მშრომელი და გამოკვლეველი
ჰყავს, რომელნიც ყოველს თავის გამოკვლევას, თავის
მოპოვებას აცხადებენ საქვეყნოთ გახეთებში,
ჟურნალებში და ისე წიგნებში, და ყველა ამათაგანი
დიდის ყურადღებით ადევნებენ ერთმანერთის შრო-
მას და გამოკვლევას ყურადღებასა, როდესაც რომე-
ლიმე საქმის ყოველივე მოვლინებანი გამოიკვლე-
ვიან ამ მეცნიერთაგან, როდესაც მასალა სრულიად
მზათ არის, მაშინ ერთ-ერთ ამათაგანი, ან იქნება
ისე პირიცა, რომელიც თუმცა თითონ არა მშრო-
მობდა ამის გამოკვლევებში, მაგრამ ისწავლიდა ამ
საქმეს და ყურს უგდებდა, ერთი სიტყვით ერთს
ვისმე ამ საქმის მცნეს, რომელიც იქნება გონებით
სხვებზედ ბევრით ნაკლები იყვეს, მოსდის თავში ამ
გამზადებული და შემუშავებულის მასალებიდან გამ-
ოილოს რამე ერთი საქმე, შეარდგინოს სისტემა,
შეაერთოს და მისცეს მრთლიანობა. ის შეუდგება
ამ საქმეს და გამოდის იმ გვარი საქმე, რომელსაც
ჩვენ ეიოცებთ და ევდახით მოგონებას, ამ გვარია
ყოველი საქმე მეცნიერებაში გინდა თუ თავით მა-
შინების მოგონებაებში.

როგორც დღეს ჩვენ გვიკვირს საათები, რკინის გზები, ტელეგრაფები, ჰორთქლის გუთნები, ისე ერთს დროს უნდა გაგვიკვირებოდა ჩვენებური უბრალო წყლის წისქვილები, ურმები, გუთნები; ჩვენ ზედ კიდევ წინ ექნებოდათ გასაკვირვებლათ ხელსაფქვავეები, ბარები, ცულები, მაგრამ დღეს სრულიად გასაკვირველად არ მიგვიჩნია, რადგან თვალი და ყური გვაქვს შეჩვეული და არც იმათი გაკეთება მიგვაჩნია საძნელოთა. ეგრეთვე ჩვენ აღარც ის მოგონებები მიგვაჩნდება გასაოცრათ, რომელთაც ეხლა გონებიდამ გამოვყევართ, როდესაც იმათაც შევაჩვევთ თვალსა და ყურსა, როდესაც ისინიც გახშირდებიან ჩვენში, როდესაც ჩვენც გაგვიადვილდება: ამ საქმეების ნახვა, როდესაც ჩვენც მოგვეცემა შემთხვევა, რომ ამ საქმეებში ჩაუდგეთ და ვისწავლოთ.

მაშასადამე ჩვენი მკითხველი ნურაა დროს ნუ აიღებს თავში, რომ იმისი გონება და ჰკუა ძალიან შორს იყვებს ამ მომგონებლების ჰკუაზედ. როგორც ზემოთ უჩვენეთ, საქმე ვარჯიში და მიყოლაა, ჩვენც როდესაც ვარჯიში და მიყოლა გვექნება, ჩვენც, უეჭველი სქმეა, რომ მოვიგონებთ რასმე ისეთებს, რომელნიც დღესაც გასაოცრათ მიგვაჩნია. აი ჯერ ეხლაც: რკინის გზებზედ, სრულიად უსწავლელნი და უნახავი მეგრელები და იმერლები არიან, მომეტაბული ნაწილი მაშინისტებათ, კოჩევარებათ, და რკი-

ნის გზის პატრონები ანდობენ მთელს მოგზაურობას და მაშინის მოძრაობას ამათა. ამის მიზეზი არის, რომ ამ ჩვენებურმა ხალხმა ნახა, აჩვენეს ამათ ევროპელებმა მომართულება, ხელი ამ მაშინებისა, ესენი ამას მალე მიხედნენ, თითონაც ისწავლეს ამისი ხელი, და დღეს ამათ უფრო ენდობიან რკინის გზის პატრონები, ვიდრემ თავისსავე ევროპელებსა, რადგან ამ ჩვენებურებმა გარდა ამისა, რომ საქმე იმათზედ ნაკლებად აღარ იციან, ამასთან არა ლოთობენ და ევროპელები კი ძალიან ემტერებიან ღვინოსა.

პი ძალა მოგონებებისა და სხვა და სხვა სამეცნიერო.

საქმე მიკოლა და ვარჯიშია.

ანტ. ფურცელაძე,

..... ნურაა უკაცრავათ, თქვენი ჭირიმეთ!... ცო-
 ტა ქეიფიანათ გახლავართ!... კვირა-ცხოველში გა-
 ხლდით... კწყალობდეთ იმისი მადლი!... (ცოტა ფე-
 ხები უსუსტდება, თითქოს ბარბაცებსო). იტყვიან:
 ღვინო, — კაცის ყავარჯენიაო... ყავარჯენი კი არა,
 ე ჟებები სულ მომკვეთა... (ოდნავ, წაბარბაცდება.)
 ღვინო?... ო...ო...ო...ო!... კარგი რამ არი ღვინო!..
 ნეტავი ი ვახს ძირში მოკვლა!... ღვინო?... ჯანია,
 ჯანია, ღვინო!... ჯანია გამჩენის მადლმა!... (ბარბა-
 ცებს.) ღვინო — სისხლია კაცისა... სისხლი და ღვი-
 ნო... მაშ?... (ბარბაცება.) რას იცინით?!... ღვინო
 ხომ ღვინოა და სისხლი — სისხლია!... (იმღერის
 წერილის ხმით.)

ჰო...ო...ო...ოი კვირა...ცხოველო,
 შენ სალო...ცავათ მო...ვე...ლო!...

მართი ქერივი ენახე ი ხატობაში... ასეთი ქუ-
 ქუნა თვალები კი ჰქონდა, როგორც მავალი!... ო
 გამჩენის მადლმა!... ეა...ა...აი, დელი-ჩემის ღმერთსა!...
 უჰ!... (გულზედ ხელს იკეპს და იღიმება სიამოვნე-
 ბით: მერე ჩამოუვლის და იმღერის:) «ვაი შენ კი

ჩაგეგრიხე, უსურვაზის წნელიეითა!...» ^{სადღაცა: გა-}
მიგონია: ლეინოვო ბრმას თვალს აუხელსო, ^{კოჭლს}
— ფეხს აადგმეეინებსო და ღარიბს — გაამდიდრებსო...
მე კი: (ხელით უარს ანიშნებს) ერთი გროშიც არ
მაბადია, თვალეები მელულება და მუხლებიც მეკე-
ცება... ნეტაფი ხუთი ჯამის მეტი მაინც დამელიოს
რამე!... მართალია, ერთი ყანწიც ზედ დავაყოლე ..
მაგრამ რა?... ის იყო და ისა!... ცოტა თავ-მძიმეთ
შეეიქენ... დაეზარხოშდი... ნურას უკაცრავათ თქვე-
ნი კირიმეთ!... ახლა კი წაეალ და ერთი კაი ძილს
გამოეაცხოზ... თორემ... ღამე მშვიდობისათ!... (გა-
დის).

თ. რაფ. შრისთავი.

გეორგიე საუკუნის ქართული მწერლები.

საქართველოს ისტორიულის წიგნებიდამა სჩანს, რომ აბაითარ მღვდელი წმ. ნინოს თანა-მედროვე პირი ყოფილა. როგორც განმარტვენ საქართველოს ძველისა და ახლის დროის მეისტორიენი და იმათ შორის: ბროსე, ბაქრაძე, გ. წერეთელი, თეიმურაზ მეფე და მრავალიც სხვანი, ამათის თქმულებითა და ჩვენებით აბაითარ მღვდელს დაუწერია წმ. ნინოს ცხოვრება. ამის დასამტკიცებელ საბუთად ზემოხსენებულთ მეისტორიეთ მხოლოდ «ქართლის ცხოვრება» აქვსთ მასალათა და თვით აბაითარის მწერლობა, აბაითარ მღვდლის მოწმობიდამა სჩანს, რომ როდესაც წმ. ნინო საქართველოსში შემოსულა, მას ჟამსა აბაითარ მღვდელი თექვსმეტი წლისა ყოფილა. ჩვენ, თუ წმიდა ნინოს შემოსელის წელს დაკვამარტებით შევიტობთ, მაშინ აბაითარ მღვდლის დაბადების წელთ-აღრიცხვასაც გამოვიცნობთ, მაგრამ განა ეს მოხდება როდისმე, სულაც არა, იმიტომა, რომ საქართველოს მეისტორიეთაგან და იმ დიდებულ მამულის მოყვარეთაგან, რომელნიც ჩვენის ქვეყნის ისტორიის შესწავლაზე თავებს იმტყრვენ და სხვებაც აბტყრვენ, ჯერეთ ამ ნათელ-მო-

სილ მეისტორიეთა წჱ. ნინოს შემოსვლის დროც-
კი ვერ გამოურკვევიათ, და აბა ჩვენ განმის განსა-
ზღვრა ხომ ყოვლად შეუძლებელია. ეს ნაკლულევან-
ება და მიუხვედრობა საერთოთ წაუქლევთ წინ, რო-
გორათაც უცხო-ტომთ მწერალთა, აგრეთვე თვით
საქართველოს უძველესის დრო-ის მეისტორიეთაცა.
ამ ნაკლულევანებას მხოლოდ ბაქრაძემ ძიაპყრო
ჯეროვანი ყურადღება ამ ბოლოს დროს.

წმ. ნინოს შემოსვლა საქართველოსში ვახუ-
შტის ჰაზრით 313 წ, მიეწერება. თეოფილაქტე ბერ-
ძნის მწერლის ჰაზრით 310 წ. ფრანცუზის ისტო-
რიკოსის სენ-მარტენის ჰაზრით 276 წ მაგრამ ეს
დასაჯერებელი არ არისო განმარტავს ბაქრაძე. ბრო-
სეს ფიქრით 301 წ. ანუ 327 წ. სომხის მწერალი
ჩამჩიანის ჰაზრით 317 წ. გიორგი წერეთლის აზრით
314 წ. ბერძნისავე ისტორიკოსის ბარონიუსის ჰაზ-
რით 311 წ. ბროსე ნინოს მოსვლას კადევ 325 წ.
მოიხსენებს და მირიანისაგინ ნათელ ღებას-კი 328 წ.
ვინმე მესხიც 314 წ. მიაწერს. დ. ჯანა შვილი და თეი-
მურაზ მეფეც ამათ ეთანხმებიან რუფანი, მეოხე
საკუნის საეკლესიო ისტორიის მწერალი მოგვი-
თხრობს თავის საეკლესიო ისტორიის პირველი წიგ-
ნის მეათე თავში, რომ საქართველომ მესამე საუკუ-
ნის დასაწყის მიიღო ქრისტიანობაო. რუფინი
ერცლად განმარტავს ქრისტიანობის და მირიან მე-

ჟის შესახებ და ბოლოს უმატებს, რომ ყველა ებრა-
ნი მე შევიტყუე საქართველოს მეფის მიზნების მკვე-
ლის ბაკურ-მეფისაგანაო, რომელიც რუფინთან ყო-
ფილა რამდენსამე ხანსა და იერუსალიმში ერთადვე
უცხოვრიათ. რუფინის ჰაზრსავე ემყარებიან საქარ-
თველოს გაქრისტიანების შესახებ საბერძნეთის საეკ-
კლესიო ისტორიის შემდეგი მწერალნი: სოზმენი,
სოკრათი და თეოდრიტე. ამათს თანახმადვე განმარ-
ტავს მეექვსე საუკუნის საბერძნეთის საეკკლესიო
მწერალი პროკოლია.

ასე, რომ ამ ხროვა მცნობრივით შემდეგ დღე-
საც არ ვიცით ნამდვილათ, თუ წმ. ნინო როდის
შემოვიდა საქართველოსში. ამიტომ აქ გარკვევით
არც აბაითარის წელთ აღრიცხვა შეგვიძლიან დავა-
სახელოთ, თუ ეს როდის დაიბადა. რადგანაც თვით
აბაითარი მოგვითხრობს, რომ მე იმ დროს თექვსმე-
ტი წლისა ვიჯავიო. აბაითარ მღვდელი ასე იწუება
თავისაგან აღწერილს მოთხრობის შესაფასსა.

«მე აბაითარ მღვდელი ვიჯავ ხვედრული წლი-
სა თექვსმეტისა, ოდეს წმ. ნინომ მოაწია მცხეთად:
მასვე ჟაჰს მოწვეულ იქმნა ჩვენდა ანტიოქით ურითა-
გან მღვდელთა წერილი, რომელსა შინა იყო ეს-
რედ.» ამ სიტყვების შემდეგ იწუება წმ. ნინოს აღ-
წერა, მეორე მოწმობა აბაითარ მღვდლისა იწუება
ასრე: მე აბაითარ მღვდელი მოგიითხრობთ თქვენ

თხრობასა, რომელი მეუწყა და ყურითა ჩემითა ვი-
სმინე: დედისა მამისა და მამისა დედისაგან ჩემისა
და რომელი წიგნთაცა უწყით «აი ეს ორი შენიშვნა
გვაქვს, აბიათარ მღვდლის შესახებ, რომელიც უე-
ჭველია, რომ მის კალამს უნდა ეკუთვნოდეს. ჩვენ
არ ვიცით ნხოლოდ ის, თუ აბიათარ მღვდელმა რა
ენაზე დაწერა, ზოგნი ჰფიქრობენ, რომ ურიულათ
ან ბერძნულათაო. რადგანაც ის ურიის მღვდელი
იყო, ე. ი. რჯულითაცა. მაგრამ განა არ შეი-
ძლება რომ აბიათარი რჯულით ურიათა მღვდელი
ყოფილიყოს, და ენითა და გვარით-კი ქართველი
და ქართულს ენაზედვე დაეწეროს, ეს მით უფრო,
რადგანაც აბიათარი ძალიან მალე დაუახლოვდა
წმ. წინოსა და მალეც მიიღო ქრისტიანობა. ზოგნი
იმასაც უწყიან, რომ იმ დროს ქათველებს ანბანი
არა ჰქონდათო და აბა როგორ დასწერდაო. ამას
მხოლოდ ის პირნი ბრძანებენ, რომელნიც სომეხთ
მესრობს აწერენ ქართული ასოების შემოღებასა,
მაგრამ ფარნავაზისაგან შემოღებული მხედართათვის
(ხუცური) ანბანი რალა იქმნა? თუნდ ესეც არ იყოს
და აბიათარს ურიულის ასოებით დაეწეროს, განა
არ შეიძლებოდა, რომ სიტყვები-კი ქართული ყო-
ფილიყო. ერთის სიტყვით ჩვენ ვრწმუნდებით და
სრულს ჭეშმარიტებათაც მიგვაჩნია, რომ აბიათარ
მღვდელს ქართულს ენაზე უნდა დაეწეროს. ჩვენს

საკურეველად მხოლოდ ის არის, რომ წინოს მოსვლის დროს აბიათარი თექვსმეტი წლია ყოფილა და თუ თუ ამ ხნის ყმაწვილი-კაცი მღვდლათ იქმნებოდა! იქმნება შემდეგ მიიღო. ამაზე მეიატორიენი არას გარდმოკვცემენ და არც თვით იხსენიებს. ასეც შეიძლება: წინოს დროს თექვსმეტი წლის ყოფილ-ყოს, მაგრამ შემდეგ მიეღოს მღვდელობა.

სხვა ცნობები ამ აბიათარ ძღვედლის შესახებ ჩვენ არა ვიცით-რა და არც არას სხვები გარდმოკვცემენ, თუ სად ვარდაიცვალა, რამდენი ხნისა და ან სხვაც დასწერა რამე თუ არა? ამის მხოლოდ ის-კი სჩანს, რომ მეუღლეც ჰყოლია და ერთი ასულიცა, რომელიც მამისა თვისისა რჩევით წმ. წინოს დამოწაფებია.

სიღონია დედა-კაცი.

საქართველოს ისტორიის მწერალნი: ბროსე, ბაქრაძე, თეიმურაზ მეფე, ვახტანგი, ვახუშტი, იოსელიანი. გ. წერეთელი, დ. ჯანაშვილი და სხვანი. თითქმის ერთ-ხმად ამტკიცებენ, რომ სიღონია დედა-კაცი, რომელიც მეოთხე საუკუნესში სცხოვრობდა,

ის იყო აბიათარ მღვდლის ასულიო, ამა მწერალთა გარდმოცემითა და «ქართლის ცხოვრებას» ცნობებითა სჩანს, რომ სიღონია დედა-კაცი წმ. ნინოს თანა-მედროვე პირი ყოფილა, ამ სავნის გაცნობასა და გარჩევას ამ უკანასკნელს დროსა მხოლოდ დ. ბაქრაძემ დასდო ხელი და ისიც დიდის სიფრთხილითა, რომელმაც «ქართლის ცხოვრებას» გარდასხვა მრავალი წყაროებიც იქონია და განსაკუთრებით სომეხთა და უკხო-ტომთ ისტორიკოსთა.

რაც-კი ვახტანგისაგან, ვახუშტისა, თეიმურაზისა და სხვა უძველს დროის მეისტორიე მეხლაპრეტაგან არის შემოტანილი საქართველოს ისტორიულს წერილებში ამა სიღონია დედა-კაცის შესახებ და ვითომც მართლ ცნობებზე აშენებული, ჩვენ, ყველა ამ ცნობებს სარწმუნოთ არ მივიღებდით, რომ ამ უკანასკნელს დროს ბროსესა და ბაქრაძეს არ მოეკიდნათ ხელი და არ გაერკვიათ, თუ ვინ არის სიღონია დედა-კაცი. ჩვენ ამ ორ მწერალთ თქმულებას უფრო ვერწმუნებით სიღონიას შესახება, რადგანაც ესენი თვით სიღონია დედა-კაცის ნაწერებადამ ხელ-მძღვანელობდნენ. ამათის ჰაზრით, სიღონია დედა-კაცი, თავის მამის აბიათარ მღვდლის რჩევით დამოწაფებია წმ. ნინოს. ნინოსაგან მას შეუსწავლია წერა-კითხვა და ქრისტეს სარწმუნოებისადმი კეთილი კრძალულებითა ჰაზრები.

ამა მწერალთა თქმულებითვე, სიღონია-დედა-
კაცს 'მემდეგ აღუწერია ცხოვრება წმინდანისა,
რომლის წერილებიც შეტანილია ეახტანისა და
ეახუშტისაგან გარდაკეთებულს და დაჯიჯვნილს
«ქართლის ცხოვრებაში». აი ასე იწუებს სიღონია
დედა-კაცი თავის პირველი აღწერის შესავალსა:

«მეფე მირიანის განსელა კალაქთა, თვესა იუ-
ლისსა, დღესა შაბათსა.» ამ წერილში აღწერილია
მირიანისაგან ქრისტეს სარწმუნოებისადმი მორჩი-
ლება და სასწაულები. მეორე წერილი იწყობა ასე:
«თქმული სიღონია დედაკაცისა, რომელი იყო მო-
წაფე წმ. ნინოსი, რომელი ესე იხილა და დაწერა
მოქცევა მირიან მეფისა და შეკრდომა ნინოსი აღსა-
რებისათვის ქრისტეს და ჯვარისა აღმართებისათვის,
ეკკლესიათა აღშენებისათვის, და მას შინა სასწა-
ულთა მისთათვის.» შემდეგ ამ სიტყვის განიმარტება
აღწერა. ჩვენ არ ვიცით, თუ სიღონია დედა-კაცმა
რა ენაზე აღწერა წმიდა ნინოს ცხოვრება, ქარ-
თულს ენაზე, თუ სხვა ენაზე, ამის შესახებ ისტო-
რიის მწერალნი არას გარდმოგვცემენ და ამაზე-კი
ეკვი არ უნდა გვქონდეს, რომ ვითომც სიღონია
დედა-კაცს ქართულს ენაზე არ დაეწეროს წმ. ნი-
ნოს ცხოვრება. სხვა ცნობები სიღონიას მწერლო-
ბის, თუ მწიგნობრობის შესახებ ზემოხსენებულთ
ძველთა და ახალთა მენისტორიეთ წაგნებში არაფე-

რია თქმული და ამიტომ ჩვენც დაესტოვებთ მის აღწერასა, რადგანაც ჩვენს საგნად მხოლოდ ქართული მწერლობაა და არა სხვა რამ ისტორიული ცნობანი. ეს მიი უფრო, რადგანაც სილონიას შესახებ ვრცლად სჩანს ქართველთა მამათა ცხოვრებაებში.

სალომე დედოფალი.

საქართველოს ისტორიულის წიგნებიდამ ცხადათ სჩანს, რომ ქართველებსა და სომხებს ქრისტიანობრივი წესების მიღებამდე უფრო მტკიცე და შეურყეველი კავშირი და სიყვარული ჰქონიათ, ვიდრე ქრისტიანობის შემდეგ. ქრისტიანობის მიღებამდის მართალია ხშირად ჰქონიათ ხოლმე ერთმანერთში ბრძოლა და განხეთქილება, მაგრამ შემდეგ მცირეს ხანისა ისევ დამკარებულა მათში მტკიცე და მშვიდობიანი კავშირი. საქართველოს ისტორიულის წიგნებიდამა სჩანს, რომ ხშირად გამოუთხოვნიათ ხოლმე ქართველებს სომეხთ მეფისა შვილი თავიანთ მეფის მოაღვილეთ და თვით ქართველებს

აღუყვანიათ იგი მეფედ. ასევე ყოფილა, რომ სომხებს ქართველთაგანნი გაუხშირიათ სომხეთში ქალღმრთის ერთმანერთში მითხოვება ხომ ხშირი ყოფილა, როგორათაჲ ქრისტიანობის მიღებამდე, აგრეთვე ქრისტეს შემდეგ, ვიდრე სომხეთის ეკლესია საბერძნეთის ეკლესიას ექვემდებარებოდა და იმ დროის ქართველებისა და სომხების ეკლესიას ერთი უმაღლესი წარმომადგენი ჰყვანდა. ეკლესიის გაყოფის შემდეგ-ჲა ისე-იი 'შეყოთები და განხეთქილება ხდებოდა ქართველებსა და სომხებს შუა, რომ არამც თუ ქალების მითხოვება, არამედ პურის ჭამასა-ც-კი უშლიდნენ ერთმანერთში. ამას ცხადათ ამტკიცებენ სომხის მესტორიენი და ბაქრაძე, ბროსე, იოსელიანი, ჯანაშვილი და ვინმე მესხიც «ქართლის-ცხოვრებაში.»

იმის შესახებ, რომ პირიდანელა ხანებში, ამ ხალხს უფრო მტკიცე კავშირი ჰქონდათ ერთმანერთში, ამას ცხადათ გვაჩვენებს ამ სალომე დედოფლის ამბავიც. ეს იყო სომხეთ მეფის ტრტადის ასული და საქართველოს მეფის მირიანის შვილის მეუღლე, ამ ქალს «ქართლის ცხოვრებაში» სალომე უჯარმოელად უწოდებენ და ისევე უწოდებს ბროსე და ბაქრაძე. ამ დედოფალსა, თუ როგორც უწოდებენ სალომე უჯარმოელს, ამის ცხოვრების ცნობები საკვირისად არს მოყვანილი, როგორათაჲ

«ქართლის ცხოვრებაში.» აგრეთვე სომეხთა მეტაფორიკითა წიგნებში და ახლის დროის საქართველოს მეისტორიკითა ნაწერებშიც. თუ ვინ იქნება, როდის გარდაიცვალა და სხვანი, ამიტომ აქ ჩვენ ვიტყვი თიბას, რაც მხოლოდ მის მწერლობას შეეხება.

სალომე უჯარმოელი დაახლოვებული პირია და თანამედროვე წმიდისა ნინოსი, ისტორიკოსის წიგნებიდამ სჩანს, რომ ნინოსა და სალომე დედოფალს შუა მტკიცე კავშირი ყოფილა დამჯარებული. ჩვენის ისტორიკოსის მოწმობითა და თვით ამ სალომე უჯარმოელის ცნობებიდგანაც სჩანს, რომ ამას აღუწერია მოქცევა მირიან მეფისა და მისთა ყოვლისა ერისა, რომელიც შეტანილია «ქართლის-ცხოვრებაში» სალომე დოფალი ასე იწყებს თავის-აღწერის შესავალსა.

«მოქცევა მირიან მეფისა და მისთა ყოველთა ერისა ქართლისა, წმიდისა და წეტრისა დედისა ჩვენისა ნინო მოციქულისა-მეგრ.» როგორც ისტორიკოსი მოწმობს, სალომე დედოფალი იმეთ ნაირად მოგვითხრობს და აღგვიწერს წმ. ნინოს მოთხრობასა, რომ თვითქოს წმ. ნინოს ეამბოს მისთვის ყველაფერი და მასაც მის შემდეგ აღეწეროს. მხოლოდ საქართველოს ისტორიკოსი არ მოგვითხრობს, თუ სალომე დედოფალმა რა ენაზე დასწერა თავის მოთხრობა, ამიტომ ზოგი ერთი მეისტორიკოსი ეჭვში

შედიან, ნამეტნავათ ის პირნი, რომელთაც არა სწამთ, რომ ქართველებს მეოთხე საუკუნეში ასომთავრული ხუცური არა ჰქონდათო. მაგრამ ჩვენ კი იმ ჰაზრს ვადგევართ, რომ თუნდა ანბანიც არ ყოფილიყოს და სხვა ანბანი ჰქონიყოთ ქართველებსა, განა არ შეიძლებოდა, რომ სალომე უჯარმოელსაც თავისი ქართული აღწერისთვის სხვების ანბანი ეხმაროს. მაგრამ ამის მიღება რასაკვიროა, როდესაც აშკარად მტკიცდება ასომთავრული ხუცურის შემოღება წინეთ სალომე უჯარმოელის ცხოვრებამდის. ასე რომ შეიძლება, რომ ჩვენ ეჭვი არც კი ექონიოთ იმის შესახებ, თუ სალომე დედოფალს ქართულს ენაზე არ აღწეროს, ჩვენ ჰაზრსა თვით მისი მოთხრობაც ამტკიცებს. სხვა ცნობები ამის მწიგნობრობისა და მწერლობის შესახებ ჩვენ არაფერი გვაქვს და არცარას ძველი მეისტორიენი გარდმოგვცემენ, თუ სხვაც დასწერა რამეთუ არა. ყველა ამ საეკვეო ცნობებთანა ჩვენდა სასიამოვნოდ მხოლოდ ისა რჩება, რომ აქ აღწერილ მწერალთ ნაწერები საკმარისის ხელოვნურის ენით არიან ნაწერი და თუ ამათ ნაწერებს სხვის კალამი არ მოხვედრია და მართლაც ყველა ესენი მეოთხე საუკუნის ქართველების ენაა და იმ დროს ეკუთვნის, მაშინ პატივი და დიდება ქართველ უძველეს დროის მწერლებთა, რომელთაც ასე ღამაშათ გარკვეულის და შემუშავებულის ენით უწერიათ.

საფორტო თუზისა.

წვერთა მაღალთა,
ცადმდე ასულთა!
მე ვარ კავკაზის ყინულთა შვილი.
მის მაღალს მოებზედ,
მაგარს სადგურზედ,
თუშთს საწმობლო არს გარდაშლილი...
უხვი, ძრიელი,
წმინდა ჰაერი,
მუნ არ მაკლია ბუნებისაგან;
წყურვილთ მომკვლელნი,
წვალნი უკვდავნი,
მოჩუხჩუხებენ გრგვინვით მთებიდგან.
მათი კამკამი,
ცხოველი ნამი,
ვით მარგალიტი დილით ჰფენია,
და მთის ბალახი,
ვით შულო ძაფი,
ქალის თმასავით დავარცხნილია.
შივან მძოვარნი,
ჩემნი მცხოვარნი,
მწყემსთ საამაყოთ გაფენილია.

მხისაგან მცველნი,
ხშირნი ღრუბელნი,
მთისა წვერებზედ ვრძლათ გაშლილია;
სიღამც ძრიელით,
თვისისა მკერდით,
მდინარეებსა მაჩაღა ზრდიან,
და მრისხან ელვით,
ქექა — ქუხილათ,
აღმფოთებულნი ემზადებიან.
რომ მორწყან წვიმიო,
ანუ სხვილ-სეტყვით,
რომელს ადგილთაც გარდაჰსწედებიან.
მალლიდგან ზეაენი,
დაძვრის დროს აენი,
ამღრალ ხეებსა გადაჰყურებენ
და ხევთ გვერდებზედ,
ფრიალოებზედ,
კლდის ნაშუღვევლებზე ჯიხვს აფარებენ..
ქვესკნელს ხეები,
აჩიან ბნელები,
მათსა სიღრმესა მზე ვერა სწვდება,
და მუნ ყორიანი,
გლოვის ხმიანი,
ღეშ-საძებნაეათ მხოლოდ ფრინდება!

თუმცა ჩვენს მზარეს,
თუშთა სამარეს,
მტერნი უნახეს მოგუბებულნი;
მაგრამ წინაპართ,
ეხლა ღეთის წინ მღვართ,
უძეყებიათ სისხლ შებასრულნი.
მათთა საქმეთა,
ტკბილთ და მწარეთა,
მოგვითხრობს ჩვენი ხალხის სიმღერა,
რომლას შესმენით,
საესე თვალ-ცრემლით.
ყრმებსა ენთებათ გულისა ძვერა.
წინაპართ აღთქმით,
თუშთა ანდერძით,
თუშობა იმას დაემკვიდრება,
ვინც თვასსა მამულსა,
ზეციით მოცემულს,
თაე-დადებითა შეეწირება!...

თ. ღ-მ. ჩოლაყა-შვილი.

1883 წელსა.

ს ი მ ლ ე რ ა .

არც სახლი მაქვს, არც კარი,
ვარ შრომის ანაბარად;
ზეცა და მთა და ბაჩი
მიმაჩნია სახლ-კარად.

შალბის ფულით სიმდიდრეს
გულში არ გავიტარებ,
რასაც შრომით მოვიგებ
იმითი გავიხარებ.

როცა მაქვს ლუკმა პური
და ზედ წითელი ღვინო,
მანინ ვით გასძლოს გულმან,
რომ მეც არ მოვილხინო.

ბრივე მდიდარი კაცი,
მუდამ ფულებზედ ზრუნავს;
შიშობს, ვითა დიაცი,
ძღვისპარია თუ სძინავს.

მე კ' მუღამა ვხარობ
გულითა ბედნიერით;
დავდივარ ქუჩებს ვამკობ
ჩემის ტყბილის სიმღერით.

დავდივარ და ვამღერო,
ტარი ბანს მეუბნება...

1883 წ. ივლისის 21-ს, ნასადილევის მეოთხე საათის ნახევარზე გარდაიცვალა გაზეთის «დროების» რედაქტორი სერგეი სვიმონის-ძე მესხი. სერგეი მესხი დაიბადა 1845 წ. ოქტომბრის 19-ს, ქუთაისის გუბერნიის ოკრიბის სოფელს რიონში. სერგეი მესხს პატარაობისას პირველად სახლში შეასწავლეს წერა-კითხვა ქართულს ენაზედა, და 1856 წ. იანვრის შეიღს ის მიაბარეს ქუთაისის გემნაზიაში. ამ დროს სერგეი მესხი ათი წლისა იყო. მესამე კლასამდის სერგეი მესხი თავის ხარჯით ყოფილა სასწავლებელში, და მესამე კლასიდან მეშვიდემდისკი სახემწიფო ხარჯზე. სასწავლებელში ის კარგად სწავლობდა, ყოველს წელიწადს ერთიდან მეორეში გადადიოდა.

1863 წ. ივნისში სერგეი მესხმა შეასრულა გემნაზიის სწავლა, რომელიც იმავე წელს დანიშნეს სახელმწიფო ხარჯით პეტერბურგის უნივერსიტეტის კავკაზის სტიპენდიატათა. უნივერსიტეტში შევიდა და საუწათ აირჩია ბუნებითი მეცნიერული საგნების ფოკულიტეტი. 1867 წ. სერგეი მესხმა გაათავა უნივერსიტეტის სწავლა, და ამავე წლის აგვისტოში

დაბრუნდა ქ. ქუთაისში. ქუთაისში დაჰყო ორი წელიწადი, ამ ხნის განმავლობაში ის დაუახლოვდა «დროების» რედაქტორს გ. წერეთელსა და დაიწყო წერილების სწერა «დროებაში» ლაზარე მესხის-შვილის სახელით. იმ მცირე ხნის განმავლობაში ს. მესხი ისე დახვლოვდა და განვითარდა ქართული მწერლობის შინაურს საქმეებში, რომ 1869 წ. ქუთაისიდან მოიწვია იგი «დროების» რედაქტორმა გ. წერეთელმა და სთხოვა, რომ ს. მესხს ეკისრნა «დროების» რედაქტორობა.

17 აპრილიდან სერგეი მესხმა დროებით იკისრა «დროების» რედაქტორობა. და დაიწყო გამოცემა. ამავე წელს სერგეი მესხსავე გარდასცა გ. წერეთელმა «სასოფლო განეთის» რედაქტორობა, და მან თითქმის ნახევარ წელიწადზე მეტი ორი გაზეთის საქმე აწარმოვა. 1870 წელს-კი გ. წერეთელმა დაუმტკიცა ს. მესხს «დროების» ნამდვილი რედაქტორობა.

1874 წლის დამლევამდის გაზეთი «დროება» კვირაში ერთხელ გამოდიოდა. 1875 წ. დამდეგიდან კი კვირაში სამჯერ, ვიდრე 1877 წ. ივნისის თვემდის, ამის შემდეგ კი «დროება» დღიურ გაზეთად გახდა. 1879 წ. გაზეთს «დროებას» მართავდა მარტო ს. მესხი. 1880 წ. კი მას შეუკავშირა ილ. ჭავჭავაძემ ჟურნალ «ივერია», რომლის კავშირი დიდ-

ხანს არ გაკრძელებდა და წლი-ნახევრის შეკრევას დაი-
რღედა. «დროების» რედაქტორათ დარჩენილ სერგეი
მესხი, რომელმაც განაგრძო 1883 წლამდის, ამ ხნის
განმავლობაში სერგეი მესხი ავით გახდა. იმან დაა-
ტყო თავის-თავის დაუქლოტურობასა და ზემორე აღ-
ნიშნული წლის ნახევარს გარდასცა იუანე მაჩაბელს,
რომელიც მართავს დღესაც. სერგეი მესხი-კი ვაე-
მგზავრა თავის სამშობლოსკენა და იქილამ აბასთუ-
მანში ექიმების რჩევით, რომ ევგენი კარგად გამხდა-
რიყოს, მაგრამ იმას ბედმა უტკუნა და მალე დაუ-
ღო სამზღვარი, რომელიც 1883 წ. ივლისის 21
გამოასალმა საუკუნოდ. ჯერეთ ისევ ახალ-გაზდა
კაცი თავის საყვარელს ქვე ანათა.

ძნელია კაცმა აწეროს და წარმოადგინოს ან-
გარიში და ნუხსა იმ წვალებისა და შრომისა, რაც-
კი სერგეი მესხმა ნახა, «დროების» მეოხებითა. ჯე-
რეთ პირველს წლებში ვახუშტის საქმი ახალი იო
ქართველებშია, წერას ჯერ არ იყენენ შეჩვეულნი და
ამიტომ რედაქტორს ყოველთვის დიდი შრომა აწვა
კისერზედა. შრომას გარდა გაზეთსაც ყოველთვის
ზარალი ჰქონდა. შესავალი გასავალს არა ჰივარაფდა.
ამიტომ რედაქტორს სხვა საქმეც უნდა მოენახა რა-
მე, რომ იქილამ ანალების ჯამაჯირით თვით ეცხოვ-
რა და გაზეთის შესავალი-კა გაზეთსვე მოხმარები-

ყო და მუდმივ თაყის შრომის ვარდ თაყის საკუთარი ფულიც ეხმარებინა.

მაშეთ «დროების» დაარსება ეკუთვნის გ. წერეთელს, რომელმაც 1866 წ. მარტის 4-ს გამოსცა პირველი ნომერი, სტეფანე მელიქიშვილის გამომცემლობით. როგორათაც გ. წერეთლის დროს იხვეწს, მესხისა, ერთობ ეხმარებოდნენ კალმით შექმვევი მწერალნი: უფ. დ. ბაქრაზე, აკაკო გ. წერეთელი, ნ. ნიკოლაძე, ანტონ ფურცელაძე, პეტრე უმიკაშვილი, და მრავალიც სხვანი, ზოგი სტუდენტები და ზოგნიც სხვა-და-სხვა მწეჩაღნი. ამათ ვარდა პირვანდელს წლებიდამეე დიდი ღვაწლი დასაო გამომცემელმა სტეფანე მელიქიშვილმა, რომელი სტამბაშიაც იბეჭდებოდა «დროება», და ხშირად საემე იქმდის მიდიოდა ხოლმე, რომ სტეფანე მელიქიშვილი თუ არ ყოფილიყო, «დროება» მრავალ გზის დახურულ იქმნებოდა.

1876 წლამდის ს. მეხმა ბევრნაირი ვაჭირვება გამოსცადა, ეს ვაჭირვება უფრო იმისაგან ვაუორკეცდა, რომ ვაჭეთი კვირაში სამჯერ გამოსცა. ხარჯი დიდი ჰქონდა და შესავალი-კო ნახევარ წელსაც ეერა ჰქოფნიდა. ამ გვარის მიზეზების ვამო ან ვაჭეთი უნდა დახურულიყო ან არა და ვამოცემა ვაეგრძელებინა, რომლის ვამო რედაქტორს უნდა დაევიწეებინა თაყისი-თაყის ზრუნვა, ყელამდის ჩავარდ-

ნილი ო ვალში და თავის სიკოცხლევ ^{შეეწია} მხოლოდ მისთვის, რომ ქართველებს ^{ერთი} გაზეთი მაინც არი ჰქონიყოთ. ეს ასეც იქმნა, ს. მესხმა დაივიწყა თავისი-თავის კეთილი ცხოვრება, ყოველ ნაირი სასიამოვნო ლტოლვილებანი და გამოუდგა მხოლოდ გაზეთის «დროების» საქმეს, რომ მის გამოცემა არ დახურულიყო. ვიდრე სერგეი მესხი შეუღლდებოდა მელიქიშვილის ქალს კეცესა, მინამდის მან ბერნაირი ჭირი გამოაცადა, ხშირად სახლის პატრონები ითხოვდნენ, რომ ის ქირას თავის დროზედ ვერ აძლევდა, მებელის პატრონებიც თავიანთ მებილს უკან მიათრევდნენ, რომ თვითურს ქირას ვერ უხდიდა, საქმე იქაჲდის მივიდოდა, რომ ჩაი შექარიც არ ჰქონოდა რომ ჩაი დაეღია. ზამთარი ისე გასულა რომ ორი ურემი შეშაც ვერ უჯიღნია უფულობის გამო. ხან ქალადი არა ჰქონია და გაზეთი თავის დროზე ვერ გამოიდოდა, ბიჭებს ისე შეუწუხებიათ, რომ დღე და ღამ მოსვენება არ მიუციათ. ხშირად ისე დარჩენილა ხოლმე რომ სტოლიც არა ჰქონია, რომ ზედ სტატიები ეწერა. ეს ზემოთ ჩამოთვლილი ცნობანი და სხვა ათასი კიდევ ამ გვარის, რომელსაც კაცი ვერ მოსთვლის.

ჩა უნდა ექმნა ამისთანა გარემოებაში მყოფს საბრალო სერგეის. ის მტუზობდა დღე და ღამ, ის ემსახურებოდა თავის ქვეყნის ერსა და იმ ერისაგან

კი ერთი გროშით დახმარებას ვერა ხედავდა. ის ყველა ამანებს კარგად გრძობდა და ხედავდა, როგორც კარგად ხედავდა თავის ლატაქსა და გაჭირებულს მღვთმარეობას, რომ ხვალ და ზეგ ვინიცობაა რომ ავით გამხდარიჯოს იმას შესანახი არაერთიარი საშუალება არ ექნებოდა, მაგრამ ის მაინც გულს არ იტებდა, სულით არ ვარდებოდა, და ყოველთვის მომავალს შეჰხაროდა და მომავლის იმედი ჰქონდა, რომ მომავალი წინ-წასწევს საქმესაო და ჯანდაბას ჩემი თავი მე რაც უნდა მომივიდეს, თუნდა სულ მთლიანათ ზედ გადავეგებო. ეს ასეც იქმნა, რაცა სთქვა განსვენებულმა და რასაც იქაღდა ასევე აღასრულა კიდესა.

დროების არსებობით მრავალმა მუშა და უბრალო კაცმა შეისწავლა კითხვა, და თუ სხვათა, რომლის მეოხებითაც «დროების» საქმე და ხელის მომწერლების რიცხვიც ერთი ორათ აღემატა და თვით სერგეი მესხი-კი მართლაცა და თავის სიტყვისა-მებრ გახდა მსხვერპლად ქართული გაზეთისა და შესწირა მთელი თავისი სიცოცხლე.

პატივი და დიდება შენ, საყვარელო შეილოვ სერგეი!

სერგეის შეუღლების შემდეგ დაახლოვებით ეხმარებოდა მისი მეუღლე კეკე მელიქიშვილისა. მთელის სამის წლის განმავლობაში 1877-ს დასაწყისი-

დამ 1879 წ. დამლევაშე განუწვეტლივ ცხარეზო-
და გაზეთა, თუ საჟელებრონო სტატეტიკა-
გმნო, თუ უცხოეთის და თუ რუსეთის ამბების
შედგენაში. ამ ხნის განმავლობაში «დროების» რე-
დაქცას ერთობ დიდი ჯაჟა აწეა და ეს ჯაჟა მზო-
ლოდ სერგეი მეჩხე იყო ჩაბოტეჟრთული, რომე-
ლიც ყოველ ნარს შრომას ითმენდა. გაზეთი რად-
განაც დღიურათ გახდა ის დღიურს შრომას მოი-
თხოვდა, ს. მეჩხმა იცოდა ესა და ამიტომ ის დილის
ოთხ საათხელ ჩადიოდა სტამბაში, ისიც ზამთარში,
ბნელაში, იქ გაზეთს უცდიდა. რომ დაბეჭდილი-
ოს და დილისთვის მოუწავლებიანოს. რომ დილის 7 სა-
თამდის რკინის გზისთვის მიესწრო, რომ თან წაე-
ლო, ამიტომ იქ სტამბაში ს. მეჩხი გაზეთსაც ჰეცკავ-
და, აღრესებსაც აკრავდა და შემდეგ მის სტატიებს
აწორებდა, რომ სტამბაში გაზდაეცა, ამის შრომა
იქ საათის ათამდის გრძელდებოდა, მის შემდეგ
უნდა დაეწყო სტატიების წერა შემდეგ ნომრისთვის,
მის შემდეგ ახლა კარეკტურა, ახლა აღრესების
დაჭრა, გადაჩევა, მომზადება და ათასი ამისთა-
ნა წერილიმანი რამეები, რომლებსაც სერგეი და
მისი მეუღლე ერთათ ასრულებდნენ, რომ კითხვა
იყოს, განა ესენი რედაქტორის საქმე იყო, მაგ-
რამ რა უნდა ექმნა მას, როდესაც ის თავის თა-
ვის სარჩენსაც ვერ ჰპოვებდა, სხვა წერილიმანი

მოსამახურენი რითი დაეპირა? საქმე იქამდის დადგე-
მულა ჰქონდა, რომ 20 მაისის მიტემატ ვაი შვე-
ძლო, რომ კარეკტურა სხვას ეწორებინა.

შველა ამ გვარის უბედურების მიზეზათ ის უნ-
და ჩაითვალოს, რომ ს. მეჩი აღრიდგანვე ჩავარდა
ისეთს გარემოებაში და რაც დრო მიდიოდა ის ერ-
თი და ერთი ევლარა ახწევდა თავსა. მხოლოდ უკა-
ნასკნელს დროს-კი მელიქაშვილის ქალის შეუღლე-
ბამ და დაკავშირებამ მას გაუადვილა შრომა, ხარჯი,
დრტინვა, ვარამი და თავის სულის ამოსვლის დრომ-
დის ერთგული და მზრუნველ პატრონათა.

მადლობა ღმერთსა და სერგეი მეჩის ბედსა,
თორემ რომ ეს ასე არა ყოფილიყოს, იმაღი საქმე
უკანასკნელს დროს ერთობ სამწუხარო მდკომარეო-
ბაში იქმნებოდა ჩავარდნილ. რადგანაც იმ დროის
ქართველი საზოგადოება არ აყა'ებდა იმის დედს
შრომასა. რაიც შეეხება სერგეის კალამაი და მის
დაფასებასა. ეს მომავალზეა დამოკიდებული და ამი-
ტომ აქ მასზე მეტს არას ვიტყვით, მხოლოდ ია-კა
უნდა გავიხსენოთ, რომ არც ერთ მწერალსა და
რედაქტორთაგანს ქართველს არ მოუძღვის იმოდო-
ნი შრომა, ჯაფა და სამსახური წინაშე საქართვე-
ლოსი რამდენიც სერგეიმ იშრომა და ემსახურა თავის
სამშობლო ქვეყანასა.

საუკუნოდ იკოს ხსენება შენი.

1883 წ. აპრილის ოცს, გარდაიცვალა დიდი ჩინოსანი და სახელ-განთქმული ლენერალ-ადმუტანტი-გენერალ-ოტ-ინფანტერი და სახემწიფო რჩევის წევრი თავადი გრიგოლ დიმიტრის-ძე ორბელიანი.

მ. გრ. ორბელიანი გარდაიცვალა ოთხმოცდა ოთხი წლის მოხუცი. ეს პატივცემული პირი ისეთის გლოვითა და პატივით დაასაფლავეს, რომლის მსგავსი დიდება ჯერ აქნობამდის საქართველოსში არავის ჰქონებოდა. განსვენებულს ორბელიანს ხშირად ისეთი თანამდებობის აღმასრულებელადაც ნიშნავდნენ კავკასიაში, რომლის მსგავსი თანამდებობა ჯერ აქამდის არც ერთ ქართველს არა სჭერია და ხშირათ ისეთს დარგხედაც ყოფილა ხოლმე, რომელის ხელშიაც ყოფილა ჩვენის ქვეყნის ბედი და უბედობა.

დიდი გავლენიანი პირი იყო პატივცემული და აგრეთვე მელექსე, რომელმაც ორმოციოდე სასიმღერო და სასიამოვნო ლექსები დაგვიტოვა, რომელნიც დიდის ხელოვნებით არიან სავსენიო. რაისა გამო კვხელმაც განმარტა «დროებაში» რომ გრ. ორბელიანი თავის ხელოვნებითა და კილოთი თვით მელექსეობის მამათ მთავარს რუისთაველხედაც მალლა სდგასო!

- I ანდრია მოციქულის დროს საქართველო
დ. ბაქრაძისა.
- II ლექსი, აკაკისა.
- III მოგონება რისგან წარმოსდგება, ანტ. ფურ-
ცელაძისა.
- IV ზარხოში, სცენა, თ. რაფ. ერისთავისა.
- V სიმღერა, იოს. ოქროაშვილისა.
- VI მეოთხე საუკ. ქართვე. მწერლები ზ. მთა-
წმინდელისა.
- VII ნინას, ლექსი თ. სოლ. ტუსიშვილისა.
- VIII სამშობლო თუშისა თ. დიმ ჩოლაყაშვილ.
- IX სერგეი მესხი, და გრ. ორბელიანი, კრი-
კინასი.

გრ. ჩარკვიანის ქართული წიგნის მკვლევართა
 ისუილება შემდეგი ახალი წიგნები:

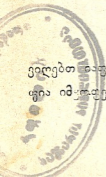
- 1) ანატომია კაცისა, აღ. კავთელია. 20 კოპ.
- 2) აღი, მოთხრობა, ნ. ლომოურისა. 31 კოპ.
- 3) დედა მაია, მოთხ. ს. მგალობლიშვილისა 20 კ.
- 4) ბედ-უკუღმართი ჯალაბობა, მოთხ. აღ. მირიანაშვილისა 15 კოპ.
- 5) იოვანე შავთელი, (ბიოგრაფია), ზ. მთაწმინდელისა 15 კოპ.
- 6) ხომლი, გოგებაშვილისა 30 კოპ.
- 7) კუნწულა, გოგებაშვილისა 40 კოპ.

ლიტოგრაფია.

ვიღებთ ნადავთ უოველ ნაირს საქმეებსა. ლიტოგრაფია იმყოფება ლორის-მელიქოვის ქუჩაზე ჩემს საკუთარს სახლებში.

ივანე მესხიევი.

- I ანდრია მოციქულის დროს საქართველო
დ. ბაქრაძისა.
- II ლექსი, აკაკისა.
- III მოგონება რისგან წარმოსდგება, ანტ. ფურ-
ცელაძისა.
- IV ზარხოში, სცენა, თ. რაფ. ერისთავისა.
- V სიმღერა, იოს. ოქროაშვილისა.
- VI მეოთხე საუკ. ქართვ. მწერლები ზ. მთა-
წმინდელისა.
- VII წინას, ლექსი თ. სოლ. ტუსიშვილისა.
- VIII საშობლო თუშისა თ. დიძე ჩოლაყაშვილ.
- IX სერგეი მესხი, და გრ. ორბელიანი, კრი-
კინასი.

გრ. ჩარკვიანის ქართული წიგნის მუზეუმი
ისყიდება შემდეგი ახალი წიგნები:

- 1) ანატომია კაცისა, აღ. კავთელია, 20 კობ.
- 2) აღი, მოთხრობა, ნ. ლომოურისა, 30 კობ.
- 3) დედა მამა, მოთხ. ს. მგალობლიშვილისა 20
- 4) ბედ-უკუღმართი ჯალაბობა, მოთხ. აღ. მირიანაშვილისა 15 კობ.
- 5) იოვანე შავთელი, (ბიოგრაფია), ზ. მთაწმინდელისა 15 კობ.
- 6) ხომლი, გოგებაშვილისა 30 კობ.
- 7) კუნწულა, გოგებაშვილისა 40 კობ.

ლიტოგრაფია.

ვიღებთ იაფათ ყოველ ნაირს საქმეებსა. ლიტოგრაფია იმყოფება ლორის-მელიქოვის ქუჩაზე ჩემს საკუთარს სახლებში.

ივანე მესხიევი.